

Надія Кравцова, Валентина Романова, Алла Савчук

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Видавництво

«Підручники
і посібники»

Надія Кравцова, Валентина Романова, Алла Савчук

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу закладів
загальної середньої освіти

У двох частинах

ЧАСТИНА
1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Тернопіль
Видавництво «Підручники і посібники»
2019

УДК 811.161.2(075.2)
К77

Підручник розроблено відповідно до Типової освітньої програми
колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2019 № 407)

Видано за державні кошти. Продаж заборонено

ДОРОГІ ДІТИ!

Ви вже навчилися читати й писати. Вмієте висловлюватися. Проте світ української мови має чимало таємниць. Ми разом досліджуватимемо його. Я допоможу вам пізнати красу української мови, оволодіти мовними скарбами. Адже ви — діти українського роду, майбутнє держави.

У добру путь, до нових відкриттів!

Умовні позначення

- — початок уроку
- — домашнє завдання
- — мовно-логічні завдання
- — дослідження мовних явищ
- — словникова скарбничка (слово, вимову і написання якого потрібно запам'ятати; слова, близькі за значенням)
- — робота в парі, групі

Кравцова Н.

К77 Українська мова та читання : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти. У 2 ч. Ч. 1 / Н. Кравцова, В. Романова, А. Савчук. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2019. — 128 с.
ISBN 978-966-07-3419-7
ISBN 978-966-07-3420-3 (Ч. 1)

УДК 811.161.2(075.2)

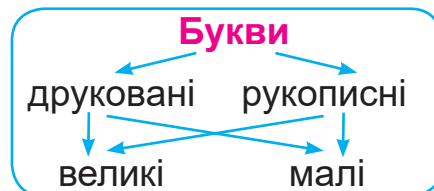
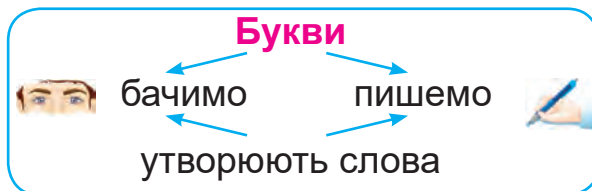
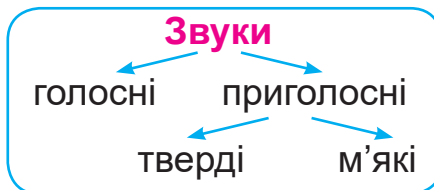
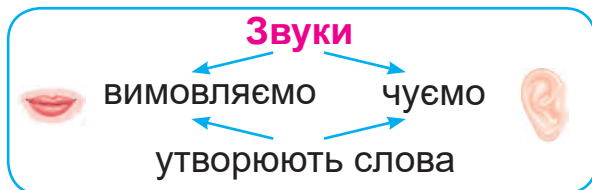
ISBN 978-966-07-3419-7
ISBN 978-966-07-3420-3 (Ч. 1)

© Н. Кравцова, В. Романова, А. Савчук, 2019
© Видавництво «Підручники і посібники», оригінал-макет, 2019

ЗВУКИ І БУКВИ. СКЛАД. НАГОЛОС. ЗВУКО-БУКВЕНИЙ СКЛАД СЛІВ

ЗВУКИ І БУКВИ

1. Гра «Друзі».

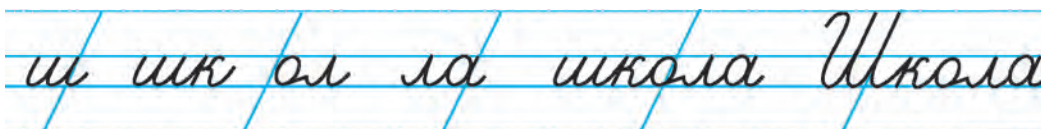
1. Назви зображені предмети. Чітко вимовляй усі звуки. З перших звуків кожної назви утвори слово.

2. Вирізно вимов утворене слово. Послідовно назви ланцюжок звуків у ньому.

2. Виконай завдання на вибір.

- Склади речення зі словом *школа*.
- Продовж речення: *У школі навчають ...*

3.
  1. Прочитай вірш Миколи Сингаївського «До школи».
  2. Що цікавого діти дізнаються в школі?
  3. Спиши друге речення. Підкресли букви, що позначають голосні звуки.

До школи

Так сонячно-ясно довкола,
і тануть хмаринки вгорі.
До школи, до школи, до школи
сьогодні ідуть школярі.

4. 1. З яким настроєм ви йдете до школи?
2. Для чого потрібна школа?

Я мрію стати ... .

А я, коли виросту, обов'язково стану ... .

5. 1. Прочитай прислів'я.

Мудрим ніхто не народився, а навчився.

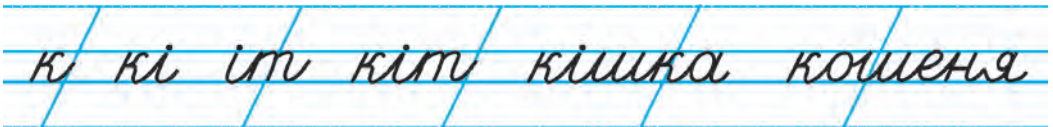
2. Як ти його розумієш?
3. Спиши прислів'я. Підкресли букви, що позначають приголосні звуки.

6. 1. Розгадай ребус.

2. Напиши каліграфічно. Обведи слово-відгадку.

3. Виконай завдання на вибір.
  - Знайди й підкресли найдовше слово.
  - Знайди й підкресли найкоротше слово.

7. 1. Прочитай.

З **і** пухнаста і прудка, з **у** — рум'яна і пухка.

З **м** на городі росте, а з **р** — у воді живе.

2. Запиши парами слова-відгадки.
3. Склади речення зі словами-відгадками (на вибір).

8. 1. Виконай дії.

с + лід = ?   кома + р = ?   кріт – р = ?
г + рак = ?   коса + р = ?   слон – л = ?

2. Запиши лише ті утворені слова, що мають два склади.

9. Виконай завдання на вибір.

- Прочитай слова. Вилучи один звук так, щоб утворилося інше слово. Запиши утворені слова.

Комар, буряк, ірис, косар, екран.

- Прочитай слова. Додай один звук так, щоб утворилося інше слово. Запиши утворені слова.

Лин, їжа, лід, мак, оса.

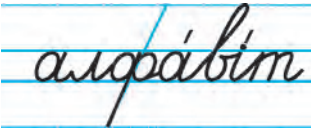
АЛФАВІТ. КОРИСТУВАННЯ АЛФАВІТОМ У РОБОТІ ЗІ СЛОВНИКАМИ

10. 1. Гра «Дешифрувальник».

	а	б	в
1	а	т	і
2	л	ф	в

Код: 1а, 2а, 2б, 1а, 2в, 1в, 1б.

алфавіт, абетка, азбука

2. Пригадай!

Алфавіт — це сукупність букв (літер) певної мови, розташованих у чітко визначеному порядку. Кожна буква в алфавіті має свою форму, назву і місце.

3. Як ти гадаєш, навіщо потрібен алфавіт?

11. 1. Чи пам'ятаєш ти алфавіт? Назви всі букви української мови в алфавітному порядку. Проскануй QR-код та прослухай пісню про алфавіт.

Український алфавіт

Аа	Бб	Вв	Гг	Ґґ	Дд	Ее	Єє	Жж	Зз
(а)	(бе)	(ве)	(ге)	(ґе)	(де)	(е)	(є)	(же)	(зе)
Ии	Іі	Її	Йй	Кк	Лл	Мм	Нн	Оо	Пп
(и)	(і)	(ї)	(йот)	(ка)	(ел)	(ем)	(ен)	(о)	(пе)
Рр	Сс	Тт	Уу	Фф	Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ
(ер)	(ес)	(те)	(у)	(еф)	(ха)	(це)	(че)	(ша)	(ща)
			ь			Юю	Яя		
			(знак м'якшення)			(ю)	(я)		

2. Досліди алфавіт за поданим планом.

Крок 1. Полічи, скільки букв є в алфавіті.

Крок 2. Скільки букв позначають голосні звуки? Скільки букв позначають приголосні звуки?

Крок 3. Назви букви, які позначають два звуки. Назви букву, яка не позначає жодного звука.

12. Назви зображені предмети. Запиши слова. Підкресли в них алфавітні назви букв.

Зразок. Каштан.

13. 1. Прочитай слова. З яких казок ці герої?

Котигорошко, Півник, Лисичка, Вовчик.

2. Склади й запиши список героїв для реклами соку.

14. 1. На місці пропуску встав алфавітні назви букв. Прочитай слова.

_реза, _лина, літ_а, _гірок, _рстик.

2. Запиши утворені слова. Підкресли букви, що позначають приголосні звуки.

Алфавітні назви букв для довідки: «ка», «бе», «ер», «пе», «о».

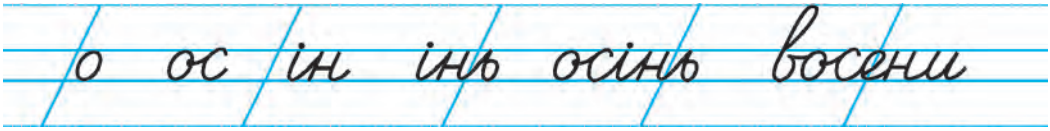
15. 1. Гра «Упізнай пору року».

... іде і за собою дощ веде.

Слова для довідки: зима, осінь, весна.

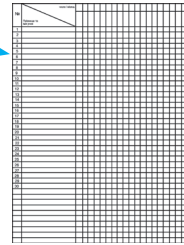
2. Запиши прислів'я в зошиті.

16. Для чого потрібно знати алфавіт?

АЛФАВІТ

17. 1. Прочитай слова. Запиши їх в алфавітному порядку.

Пальто, гриби, кіт, бусол*, Денис, часник.

2. Перевір себе. З останніх літер склади слово.

18. 1. Прочитай назви птахів. Який птах «зайвий»?

іволга

зозуля

ластівка

дятел

соловей

журавель

2. Склади список перелітних птахів для створення лепбука.

* Бусол — синонім до слова лелека.

19. 1. Прочитай вірш. Знайди назви грибів.

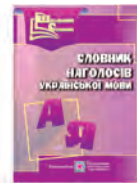
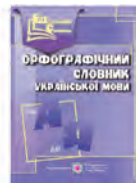
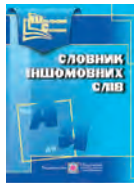
У бору грибів багато —
сироїжки, маслюки,
жовті рижики, й лисички,
і товсті боровики. (Катерина Перелісна)

2. Запиши назви грибів в алфавітному порядку. Де можна використати цей список?

20. Прочитай слово за стрілкою.

← КИНВОЛС

21. 1. Прочитай. За допомогою орфографічного словника вибери букву або буквосполучення, які потрібно написати в цих словах.

е?и

ол_нь

у?о

з_зуля

е?и

тел_фон

з?дз

кукуру__а

2. Запиши слова.

22. Виконай завдання на вибір.

- Випиши з орфографічного словника назви чотирьох професій.
- Випиши з орфографічного словника назви чотирьох тварин.

23. Випиши із тлумачного словника значення слова *словник*.

24. Склади із цеглинок LEGO речення. Запиши.

ГОЛОСНІ ТА ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

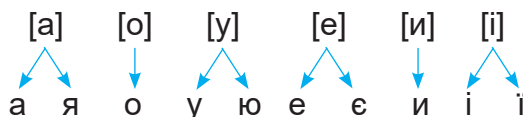

25. Прочитай без букви «ща».

щ щ г о щ щ л о щ с щ н і щ щ з щ в у щ к и щ

Під час вимовляння голосних звуків повітря вільно проходить через рот, не натрапляючи на перешкоди. **Голосні** звуки утворюються за допомогою **голосу**.

ГОЛОСНІ ЗВУКИ та букви, що їх позначають

26. 1. Прочитай лічилку і спиши, вставляючи пропущені букви.

Х_д_л_ кв_чк_
к_л_ к_л_чк_
В_д_л_ д_т_ч_к
б_л_ кв_т_ч_к! Квок!

о и а о а
о о і о а
о и а і о о
і я і о о

2. Де використовують лічилки? Розкажи лічилки, які ти знаєш.

27. 1. Прочитай прислів'я і спиши.

1. Без початку нема **кінця**. 2. Більше діла — менше слів. 3. Балаканням **роботи** не почнеш і не закінчиш.

2. У виділених словах вимов голосні звуки та назви букви, що їх позначають.

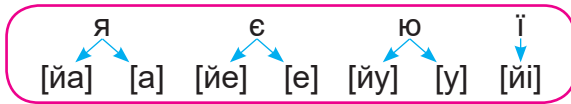
28. 1. Прочитай і відгадай загадки.

Маленьке, сіреньке, а хвостик — як шило. Хто на собі ліс носить? Хто спить, а очей не заплющує?

Слова для довідки: олень, миша, заєць.

2. Спиши. Підкресли букви, якими позначені голосні звуки.

29. Поміркуй, що спільного у звуковому складі кожного слова:
а) кількість складів; б) звук [й].

яблуко

єнот

юрта

їжак

30. Досліди, скільки звуків позначають букви я, ю, є, ї на початку складу.

Крок 1. Який перший звук ти чуєш у назвах букв я, ю, є, ї?

Крок 2. Скільки звуків позначають букви я, ю, є, ї на початку складу?

Букви **я, ю, є** на початку складу позначають два звуки: **[йа], [йу], [йе]**. Буква **ї** завжди позначає два звуки — **[йі]**.

31. 1. Прочитай слова, уставляючи пропущені букви. Які звуки вони позначають?

Га_, _шка, тро_нда, раді_, чита_, _струб, кра_на, зна_, _жа, по_зд.

Букви для довідки: я, ю, є, ї.

2. Підкресли букви, що позначають тільки голосні або тільки приголосні звуки.

3. Вибери схему до виділеного слова.

Після приголосних букви **я, ю, є** позначають один звук: **[а], [у], [е]**.

32. Прочитай і запиши речення. Підкресли букви я, ю, є, які позначають один звук.

Юля та Любомир дивились на синє море.

33. 1. Прочитай та спиши слова.

Співає, якір, лялька, поїзд.

Пісня, ягідка, Олеся, Любов.

2. Підкресли в кожному ряді слів «зайве». Обґрунтуй.

34. Розгадай ребус.

Приголосні звуки утворюються за допомогою **голосу й шуму** або тільки **шуму**. Під час вимовляння **приголосних** звуків повітря, проходячи через рот, натрапляє на перешкоди, тому утворюється шум.

35. 1. Прочитай слова, вставляючи потрібну літеру.

С_ива, пе_сик, яблу_о, гру_а.

2. Яким одним словом можна назвати ці предмети? Склади речення з цим словом. Запиши.
3. Підкресли букви, що позначають приголосні звуки.

36. 1. Прочитайте скоромовки. Позмагайтеся, хто прочитає швидше і без помилок.

На возі коза, під возом лоза. Шишки на сосні, шашки на столі. Біжать стежини поміж ожини.

2. Вивчіть одну скоромовку (на вибір).
3. Запишіть скоромовку з пам'яті. Перевірте одні в одних.
4. Підкреслить букви, які позначають приголосні звуки.

37. 1. Прочитай слова. Вибери та запиши з поданих слів лише ті, які мають по три приголосні звуки.

Глечик, хмара, мед, вітер, день, сонце, тигр, веселка.

2. Виконай завдання на вибір.
- Побудуй звукову модель слова *веселка*.
- Вибери з поданих слів те, яке має таку звукову модель, як слово *жук*.

38. 1. Прочитай. Спиши.

Мишка — шишка. Сир — син. Білка — гілка. Борт — борщ. Нірка — мірка — гірка — дірка — зірка.

2. Підкресли букви, якими відрізняються слова. Назви їх. Які звуки вони позначають?

Урок розвитку зв'язного мовлення. Тема «У бібліотеці»

39. 1. Прочитай і відгадай загадку.

Всім про все вона розкаже
і малюночки покаже.
Усіх розуму навчить,
хоч сама завжди мовчить.

2. Проскануй QR-код та прослухай правила користування книгою.
3. Як називають будинок, у якому живе багато книг?

40. 1. Дайте імена дітям.
2. Куди прийшли діти?
3. Складіть розповідь за допомогою малюнка та запитань.

Як ти гадаєш, яку книгу вибирає

?

Яку книгу читає

?

Яку книгу віддає дівчинці

?

Хто з дітей потребує допомоги? Чому ти так вважаєш?

4. Яку книгу ви взяли читати в бібліотеці? Чим вона вам подобається? Чи любите ви ходити до бібліотеки? Чому?

СКЛАД. ПОДІЛ СЛІВ НА СКЛАДИ

41. 1. Прочитайте. Визначте, що ви прочитали:

а) загадку;

б) лічилку.

Раз,	два,	три,	чо	ти	ри —		
ме	не	гра	мо	ти	у	чи	ли:
і	чи	та	ти,	і	пи	са	ти,
і	на	ко	ни	ку	ска	ка	ти.

2. Як варто промовляти слова в лічилці? Коли й де людям доводиться промовляти слова складами?

42. 1. Назви одним словом хлопчика і дівчинку. Вимов слово *дити* протяжно по складах. Скільки голосних звуків у слові *дити*? Скільки складів у цьому слові? Що ти помітив (помітила)?

У слові стільки складів, скільки голосних звуків.

2. Пригадай! Підстав долоньку під підборіддя і вимов слово. Скільки разів підборіддя торкнеться долоньки, стільки й складів у слові.

43. 1. Прочитай. Поділи слова на склади.

Один, два, три, чотири, п'ять.

2. Чи всі слова ти поділив (поділила) на склади? Чому? Досліди, чи може склад складатися з одного голосного звука. А з одного приголосного звука?

Склад може складатися з **одного** голосного звука.

44. 1. Назвіть звуки в словах *оса*, *жук*. Скільки звуків у кожному слові?

2. Дослідіть, чи однакова кількість складів у цих словах. Чому?

45. Додай склад так, щоб утворилося нове слово. Запиши.

..лото, мете.., ..гілля, ..жити, ..рис.

Склади для довідки: зо, ву, дру, і, лик.

46. Прочитай та запиши слова, у яких останній склад попереднього слова є першим складом наступного слова. Поділи дужками записані слова на склади.

косаловитишафарамашинадіялина

47. 1. Прочитай. Визнач, де слово, а де — склад.

Учень, -чень, осінь, -сінь, школа, шко-, кла-, класи.

2. Спиши слова, позначаючи склади дужками.

Зразок. Учень.

ПЕРЕНОС СЛІВ ІЗ РЯДКА В РЯДОК

48. 1. Знайди і прочитай слова.

у	к	в	е	р	е	с	е	н	ь	р	о
о	ж	о	в	т	е	н	ь	т	ь	б	я
в	а	з	л	и	с	т	о	п	а	д	й

2. Що означають ці слова?

3. Запиши назву першого осіннього місяця.

Вересень

вeрeсeнь

49. Досліді, як потрібно переносити слова з рядка в рядок.

Крок 1. Уважно розглянь, як перенесли слова. На скільки частин їх поділили? Як, на твою думку, ділили слова для переносу?

вере-сень   бе-реза   яго-да

Крок 2. Чому ці слова не поділені для переносу?

Юля   Ярик   так   рік

Крок 3. Склади правила переносу.

- Для переносу слова слід **поділити на дві частини**.
- Слова переносять з рядка в рядок **складами**.
- Склад **з однієї букви** не залишають в рядку і не переносять в інший рядок.
- **Слова**, які складаються **з одного складу**, не переносять.

50. 1. Розглянь малюнки. Назви плоди.

2. Запиши слова, поділяючи їх рисками для переносу.

Слова для довідки: ананас, банан, буряк, огірок, цибуля.

Зразок. Огі-рок.

51. 1. Прочитай речення. Встав на місці крапок двоскладові слова.

... готує їжу. ... лікує людей. ... працює в магазині.
... вирощує ліс.

Слова для довідки: кондитер, кухар, терапевт, лікар, продавець, касир, лісник, мисливець.

2. Запиши речення.

52. 1. Прочитай слова.

Дарунок, усмішка, жарт, мрія, друг, свято, сувенір, обід, лад, клоун.

2. Виконай завдання на вибір.

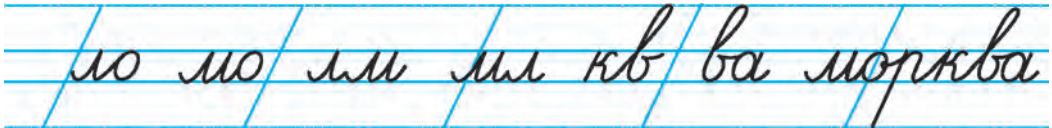
- Запиши слова, які не можна перенести з рядка в рядок.
- Запиши слова, які можна переносити з рядка в рядок. Поділи їх рисками для переносу.

53. 1. Прочитай слова «навиворіт».

2. Яке слово «зайве»? Чому ти так вважаєш?

3. Назви ланцюжок звуків у слові *морква*. Назви приголосні звуки, які стоять у слові підряд, тобто є збіг приголосних.

54. Досліді, як потрібно переносити слово, у якому є збіг приголосних звуків.

Крок 1. Уважно розглянь слово, поділене для переносу:

морква — мо-рква, мор-ква, морк-ва.

Крок 2. Зверни увагу, чи розірвані сполучення приголосного з голосним.

Крок 3. Склади правило переносу.

В українській мові є слова зі збігом приголосних звуків. Ці слова можна переносити по-різному. Сполучення приголосного і голосного **розривати не можна**.

55. 1. Склади і прочитай слова.

2. Запиши слова, поділяючи їх для переносу в місцях збігу приголосних.

Зразок. Допи-тливий, допит-ливий.

56. 1. Прочитай. До чого закликає поет у вірші?

Он повзе **мурашка**,
ось хлюпоче **річка**.
Не зривай **ромашку**,
не топчи **травичку**. (Анатолій Камінчук)

2. Як можна по-різному перенести виділені слова? Спиши вірш, поділяючи виділені слова для переносу.

57. 1. Впиши пропущені букви та складі з них слова.

Бабу**1**я, п**2**друга, ліні**3**ка, гудзи**4**, лелек**5**.

Ла**1**па, гумк**2**, бджо**3**а, джміл**4**, олі**5**ець, дз**6**га.

2. Проскануй QR-коди та переглянь відеоролики.

58. Досліді, як потрібно переносити слова з буквами **ь**, **й** усередині.

Крок 1. Уважно розглянь слова, поділені для переносу:

маль-ви, ма-льви, сой-ка.

Крок 2. Зверни увагу, чи **ь** та **й** відривають від попередньої букви.

Крок 3. Склади правило переносу.

При переносі слів букви **ь** та **й**
не можна відривати від попередньої букви.

59. Утворіть і запишіть слова, поділяючи їх для переносу всіма способами. Порівняйте, чи правильно ви виконали завдання.

ча	й	ка
за		чик
Миха		лик

ліні	й	ка
ра		дуга
ма		данчик

Зразок. Ми-хайлик, Михай-лик.

60. Усно поділи слова для переносу. За яким правилом можна переносити слова кожного рядка? Слова якого рядка не можна переносити з рядка в рядок?

Липа, собака, кошеня, дарувати, дякувати.

Вія, око, туя, їли, урок.

Казка, дружній, бігти, лізти, мудрий.

Пильний, пальчик, сяйво, мрійник, райдуга.

61. 1. Прочитайте текст та підготуйтеся писати під диктування.

Федько та Настунька садили яблуньки, вишеньки.
Андрійко та Соломійка в шкільній майстерні виготовляли
годівнички.

2. Звірте написаний текст із підручником. Перевірте, чи правильно ви перенесли слова.

62. 1. Розглянь малюнки. Назви зображені предмети.

2. Запиши слова за алфавітом, поділи їх для переносу. За потреби пригадай алфавіт (с. 6).

Слова для довідки: праска, ліхтарик, кошик, абажур, холодильник.

НАГОЛОС

63. Прочитай і відгадай загадку.

Плету хлівець на четверо овець, а на п'яту — окремо.

п п р ка ви рукавичка

64. Досліді, чи з однаковою силою голосу промовляємо кожний склад у слові *рукавичка*.

Крок 1. Поділи слово на склади.

ру ка вич ка

Крок 2. Промов слово протяжно, складами.

Крок 3. Вимов слово звичайним голосом. Вимов слово з питальною інтонацією: *рукавичка?* Який склад ти вимовив (вимовила) з більшою силою голосу?

У слові один зі складів вимовляють протяжніше, з більшою силою голосу. Цей склад називають **наголошеним**. Усі інші склади слова — **ненаголошені**. На письмі наголос ставлять **над буквою**, яка позначає голосний звук: *рукави́чка*.

65. 1. Визнач наголошені склади в словах.

Ста́ли, жи́ти, ра́зом. Ішо́в, улі́зла, воні́. Загуби́в, незаба́ром, розі́рва́в. Ді́д, лі́с, де́нь.

2. Як ти гадаєш, чому в словах останньої групи не поставили наголос?

В українській мові **наголошеним** може бути будь-який склад. В односкладових словах знак наголосу **не ставлять**.

66. 1. Прочитай уривок із казки.

Ішов дід лісом, а за ним біг собачка. Та й загубив дід рукавичку.

От **біжить** мишка, **улізла** в ту рукавичку та й каже:

— Тут я буду жити!

Коли це жабка **плигає** та й питає:

— А хто-хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка. А ти хто?

— Жабка-скрекотушка. Пусти й мене!

— Іду.

От уже їх двоє.

2. Продовж казку. Відтвори діалог.

3. Як можна перенести виділені слова?

4. Спиши перше речення. Постав у словах наголос.

5. Проскануй QR-код та прослухай казку «Рукавичка».

67. Спиши слова. Постав наголос.

Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик, лисичка-сестричка, вовчик-братик, кабан-іклан, ведмідь-набрідь.

68. 1. Склади й запиши речення.

Красиво — це наголошувати
говорити — правильно слова.

2. Постав наголос у трьох словах (на вибір).

69. Вправа «Квест».

1. Назви кожен предмет.

2. Випиши зазначені букви.

3. Склади з цих букв слово.

1 2

1 3 5

4 4 5

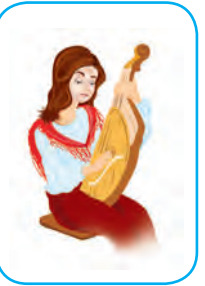
завдання

завдання

70. Виконай завдання на вибір.
- Запиши слова, постав наголос. За потреби користуйся словником.
Одинадцять, чотирнадцять, виразно.
  - Утвори та запиши слова. В утворених словах постав наголос. За потреби користуйся словником.
пiКрова, їнраськауk, тачиння.

71. 1. Прочитай вірш, доповнюючи пропуски назвами професій.

Посуд ліпить нам ... (рачног),
в кузні трудиться ... (ьлавок),
(актсируднаб) ... гарно грає,
а ... (яниртсйам) — вишиває.
За кермом сидить ... (рефош).
Нашій грі кінець тепер.

Валентина Романова

2. Запиши слова — назви професій. Постав наголос. За потреби користуйся словником.
3. Підкресли слово, яке відповідає звуковій моделі $\text{---}\bullet\text{---}\bullet\text{---}$.

72. 1. Прочитай прислів'я. Як ти його розумієш?

Птах гордиться **пiр'ям**, а **людина** — **мовою**.

2. Спиши прислів'я. Постав наголос у виділених словах.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Тема «Дружба»

- 73.** 1. Проскануйте QR-код та перегляньте мультфільм «Струмочок».
2. Дайте відповіді на запитання.

1. Де протікав Струмочок?
2. За чим він спостерігав?
3. На кого хотів бути схожим Струмочок?
4. Яка ідея виникла в Жабки?
5. Що сталося зі Струмком після того, як Жаба зробила гатку*? А з рослинами?
6. Що зрозумів Струмочок?

- 74.** 1. Розгляньте малюнок.
2. Як ви гадаєте, про що розмовляють Струмочок і Жабка? Складіть діалог за малюнком.

- 75.** 1. Прочитай подані слова і сполучення слів. Випиши слова, які ти використаєш у своїй розповіді.
- Струмочок, ставочок, верба, калина, рибка, трава, жабка, гатка, місток, як тітка Річка, як дядько Ставочок, стану в пригоді.
2. Побудуй і запиши речення.

- 76.** 1. Прочитай і відгадай загадки.

Стоїть корито, повне води налите. Тече, тече — не витече, біжить, біжить — не вибіжить. Кругом вода, а з питтям біда.

2. Завдання на вибір.
- Запиши слова-відгадки, постав у них наголос.
  - Запиши назви водойм, які ти знаєш, і постав наголос у словах.

* Гатка — споруда, що перегороджує річку.

77. 1. Прочитайте скоромовку. Який звук найчастіше повторюється? Позмагайтеся, хто швидше прочитає або промовить скоромовку.

Хитру сороку піймати морока, а на сорок сорок — сорок морок.

2. Спишіть скоромовку. Підкресліть слово, яке найчастіше повторюється.

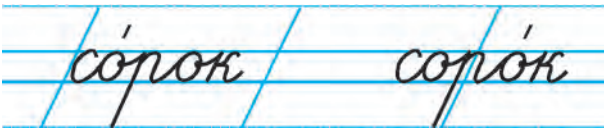
78. Досліді, як від наголосу змінюється значення слова.

Крок 1. Знайди слова, які складаються з однакових букв.

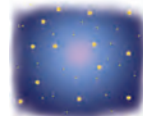
Крок 2. Що ці слова означають?

Крок 3. Від чого змінилося значення слова?

Наголос може змінювати значення слова.

сі́яти

со́яти

79. 1. Розгляньте малюнки. Що в них спільного? Складіть речення за кожним малюнком.

сі́м'я

со́м'я

обі́д

со́бід

2. Чому однакові за написанням слова мають різне значення? Запишіть слова парами, поставте наголос.

80. 1. Прочитай вірш.

Двоє хлопців, два **брати**,
кладуть речі в рюкзаки.
Будем **брати** необхідне,
що в поході нам потрібне.
Мандруватимем завзято,
вражень матимем багато.

2. Впиши виділені слова попарно та постав наголос. Що вони означають?

81. 1. Прочитай і спиши.

Наголос у слові — як характер у людини. Саме він виділяє слово серед інших слів у великому мовному просторі.

2. Як ти розумієш ці слова?

ПОЗНАЧЕННЯ ПРИГОЛОСНИХ ЗВУКІВ БУКВАМИ

82. Розгадай ребус.

герой

83. 1. Прочитайте скоромовку, правильно вимовляючи звук [г]. Позмагайтеся, хто швидше прочитає скоромовку.

Грізно грима грім горою —
гонить гомін градобою.

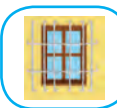
Гнеться груш гнучке гілля.

Гонить гуси Гнат: — Гил'я! (Володимир Лучук)

2. Спишіть скоромовку або напишіть з пам'яті.

84. 1. Назви предмети. Правильно вимовляй звук [г] у словах.

Слова для довідки: гудзики, ґрати, ґанок, ґава, ґніт.

2. Запиши слова. Підкресли слово, яке відповідає на питання хто? Склади з ним речення.

85. Досліді, як змінилося значення слова від зміни букв «ге» — «ґе».

Крок 1. Прочитай слова:

ґрати — грати.

89. Проскануй QR-код та переглянь відеоролик. Чи подобається тобі малювати фломастерами? Чому?

90. 1. Прочитай. Що було для тебе новим?

Як ти гадаєш, скільки років фломастеру? Сучасному — більше п'ятдесяти років. Але ще в Стародавньому Єгипті було винайдено мідні трубки особливої форми. Усередину цих трубок поміщали тростинку*, просочену чорнилом. Завдяки тростинці чорнило витікало не одразу, а поступово. Такий пристрій добре підходив для писання на папірусі.

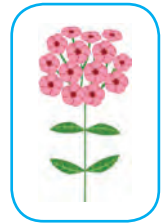

2. Розкажи, що ти ще хочеш дізнатися про фломастери.
3. Випиши речення, у яких є слова з буквою «еф».

91. В орфографічному словнику знайди і запиши чотири слова, які починаються буквою «еф».

92. 1. Назви предмети, правильно вимовляючи звук [ф].

2. Спочатку запиши назви тварин, а потім — назви рослин.

Зразок. Тварини: жирафа.

93. «Перестрибуючи» через літеру, прочитай слово.

94. 1. Прочитай. Що для тебе значить Батьківщина?

* Тростинка — стебло очерету.

Мама. Тато. Батьківщина. Три дорогих слова для кожного з нас. Батьки дарують життя, а Батьківщина — крила. Щоб летіти над рідною землею. Вдихати пахощі свіжого хліба. Бачити в мирному небі молодих ластів'ят. Обнімати на radoщах дорогих людей. І гордитися, що твоя Батьківщина — це Україна. (Валентина Кравець)

2. Чому слово *Батьківщина* пишуть з великої літери?
3. Спиши речення (на вибір), у якому йдеться про Батьківщину.

Батьківщина

Батьківщина

Буква **щ** завжди позначає два звуки: [ш] і [ч].

95. 1. Прочитайте скоромовку.

Ящірка від дощук
в щілинку під ліщинку
швидко шмигнула.
Йди іще, дощук!

2. Виконайте завдання на вибір.
  - Спишіть скоромовку.
  - Закрийте підручник і запишіть скоромовку з пам'яті.
3. Вислови своє ставлення до дощу. Промов ланцюжок звуків у слові *дощ*.
4. Визнач модель слова *дощук*.

96. 1. Прочитай і відгадай загадку.

Бурячок в землі дрімає,
я швиденько виростаю.
Свіжий борщик зварять з мене —
не червоний, а зелений.

2. Спиши загадку. Підкресли букви, які позначають приголосні звуки.

97. Яка комаха збирає нектар із квітів і переробляє його на мед?

Звук [дж] на письмі позначають буквосполученням **дж**.
Звуки [дз], [дз'] на письмі позначають буквосполученням **дз**.

98. 1. Прочитай слова. Правильно вимовляй звуки [дз], [дз'], [дж].

джем	ґедзь	дзвінок
джинси	дзиг'а	джерело

2. Відшукай в орфографічному словнику слова з буквосполученнями дз, дж.

99. Прочитай. Устав пропущені слова та спиши речення.

На квітучому пагорбі шепочуть синенькі ...
А біля них кружляють метелики та ... . Під калиною б'є ... .

Слова для довідки: дзвоники, джерело, джмелі.

100. 1. Прочитай. Як ти гадаєш, чому так кажуть?

Сміється, як дзвіночок дзвенить. Раді люди літу, як бджоли цвіту. Вода, як дзеркало, блищить. Гуде, як джміль.

2. Спиши. Підкресли буквосполучення, які позначають звуки [дз], [дз'] і [дж].

101. З чого виготовляють солодкі палички?

дз кукурудзяні палички

102. Досліді, як потрібно переносити слова з рядка в рядок.

Крок 1. Назви склади в словах *кукурудзяні*, *народження*. Назви третій та четвертий склади в слові *кукурудзяні*. Назви другий та третій склади в слові *народження*.

Крок 2. Розглянь, як перенесли слова. Зверни увагу, чи розривалися буквосполучення *дз*, *дж*.

кукуру-дзяні

наро-дження

кукурудзя-ні

народже-ння

Крок 3. Зроби висновки.

При переносі не можна розривати буквосполучення **дз**, **дж**, бо вони позначають один злитий звук.

103. 1. Прочитай легенду. Що тебе найбільше вразило?

Стояла в селі дзвіниця. Сто дзвонів на ній було. Радість чи горе, свято чи урочистість* — лунав той **стодзвін**.

І от прийшли ординці*. Спалили село, старих та дітей знищили, молодих забрали в неволю. Тільки дзвіницю не вдалося їм зруйнувати — крізь землю провалилася.

На тому місці з'явилося джерело. І як прислухатись або прикласти вухо край берега, біля водиці, то чути звуки: лунає десь із глибини стодзвонна мелодія.

2. Користуючись текстом, дай відповіді на запитання (усно).

1. Де стояла дзвіниця?

* *Урочистість* — заходи, дії на відзначення якоїсь знаменної події.

* *Ординці* — ті, що належать до орди — об'єднання кількох кочових племен під владою одного хана в тюркських і монгольських народів.

2. Скільки дзвонів на ній було?
  3. Про що сповіщав дзвін?
  4. Що зробили ординці?
  5. Чому їм не вдалося зруйнувати дзвіницю?
  6. Що з'явилось на її місці?
  7. Які звуки чути біля води?
3. Спиши два речення (на вибір).
  4. Знайди слова, у яких букв більше, ніж звуків. Запиши їх, поділяючи для переносу.

104. 1. Прочитай вислови і пояснення. Спиши одне речення (на вибір).

Видзвонювати в усі дзвони — розповідати про що-небудь усім. Бити джерелом — проявитися на всю силу, значною мірою.

2. Підкресли слова, які не можна перенести. Чому ти так уважаєш?

ТВЕРДІ ТА М'ЯКІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ. ПОЗНАЧЕННЯ М'ЯКОСТІ ПРИГОЛОСНИХ БУКВАМИ

105. Досліді, яка роль знака м'якшення в слові.

Крок 1. Розглянь малюнки.

Крок 2. Зроби висновок, чому змінилося значення слова.

рись

рис

Буква «**знак м'якшення**» (**ь**) разом із попередньою буквою позначає на письмі м'який приголосний звук.

106. Досліді, які букви позначають м'якість попереднього приголосного звука.

[л] — [л']

лук — люк

Пилип — Поліна

[н] — [н']

ворона — вороненя

сини — синє

Пригадай! Букви **я, ю, є, і** після приголосних звуків позначають їх м'якість.

107. 1. Прочитайте скоромовки. Позмагайтеся, хто прочитає швидше і без помилок.

1. Ворона проворонила вороненя. 2. Зіну віз візерунчастий віз. 3. Пиляв Пилип поліна з лип.

2. Вивчіть одну скоромовку (на вибір).
3. Запишіть скоромовку з пам'яті й перевірте написане одні в одних.
4. Підкресліть букви, які позначають м'які приголосні звуки.

108. 1. Прочитай. Виконай завдання на вибір.

- Випиши слова, у яких приголосні звуки лише м'які.
- Випиши слова, у яких приголосні звуки лише тверді.

Сік, міль, слон, розум, мед, лінь, сад, тінь, сіль, мілко.

2. Які слова не записали? Чому?

Урок розвитку зв'язного мовлення. Тема «Чорнобривці»

109. 1. Прочитай і відгадай загадку.

У наряди пишні вбрався
і морозу не злякався.
Невеличкий цей сміливець —
золотавий ... .

2. Вибери слово-відгадку:
а) барвінок; б) чорнобривець.
3. Що ти знаєш про цю квітку?

110. Опиши чорнобривці за планом.

1. Коли цвітуть чорнобривці?
2. Якого кольору квітки чорнобривців?
3. Які листочки в чорнобривців?
4. Що тобі нагадують чорнобривці?

116. Відгадай, яка рослина «заховалася» в ребусі.

117. Проведи мовне дослідження, як правильно перенести слова з *ьо*, *йо* з рядка в рядок.

Крок 1. Уважно роздивися, як перенесли слова. Зверни увагу, чи розривають сполучення букв *ьо*, *йо*.

нама-льованийий

ма-йоран

намальо-ваний

майо-ран

Крок 2. Зроби висновок.

Сполучення букв *ьо*, *йо* при переносі слова з рядка в рядок **не розривають**.

118. 1. Утвори слова.

2. Запишіть п'ять слів (на вибір), поділяючи їх для переносу. Перевірте правильність виконаної роботи одні в одних.

119. 1. Склади прислів'я. Що вони означають?

④ суботи ② до ① Роботи ③ сьомої.

② пізньому ④ кланяється. ③ не ① Ранній

2. Запиши прислів'я, поділяючи виділені слова для переносу.

3. Знайди слово, у якому найбільше м'яких приголосних звуків.

120. 1. Прочитай речення.

Виявляється, **льодовики** в деяких місцях не розтанули. В Антарктиді товщина **льоду** сягає **чотирьох** кілометрів.

2. Вибери та спиши речення з виділеними словами, поділяючи їх для переносу.

121. Сьогодні п'ятниця. Який день буде післязавтра?

неділя

у неділю

122. 1. Прочитайте та вивчіть скоромовку напам'ять. Позмагайтеся, хто швидше прочитає чи промовить скоромовку.

Усім подобається це мале цуценя.

2. Виконайте завдання на вибір.

- Спишіть скоромовку.
  - Запишіть скоромовку з пам'яті.
3. Підкресліть букви, які позначають м'які приголосні звуки.

123. 1. Прочитай. Визнач, які букви пропущені в словах. З'ясуй, які звуки вони позначають (тверді чи м'які).

Міся.., діду.., ба..ко, ті..ки, дя..ко.

2. Спиши, вставляючи потрібні букви. Чому на місці пропущеного звука треба написати дві букви?

124. 1. Прочитай. Який настрій викликав вірш? Що в ньому смішного?

У слона болить нога.

Слон сьогодні **шкутильга**:

гостював комар у нього,
наступив йому на ногу. (Грицько Бойко)

2. Запиши виділені слова та поділи їх рисками для переносу.

125. 1. Прочитай і відгадай загадки. Спиши одну з них (на вибір).

1. Без рук, без ніг, а пнеться на батіг. 2. Золоте решето, а в ньому чорних хатинок повно. 3. Хто ховає під куці наші супи та борщі?

2. Підкресли букви, які позначають м'якість попереднього приголосного звука.

ПОДОВЖЕНІ М'ЯКІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

126. Прочитай слова. Які букви пропущено? Із пропущених букв склади та запиши слово.

_асник, радісн_й, допи_ливий, Укр_їна, версе_ь, лі_їйка, неділ_.

127. Досліди, скількома буквами позначають на письмі м'який подовжений звук.

Крок 1. Назви п'ятий звук у слові *читання*.

Крок 2. Який п'ятий звук у слові:

- а) голосний чи приголосний;
- б) м'який чи твердий;
- в) чи є він подовженим?

Крок 3. Зроби висновок.

М'який подовжений звук на письмі позначають **двома однаковими буквами**. У **звуковій моделі** м'який подовжений звук позначають **=:**.

128. 1. Прочитай слова. Правильно вимовляй подовжені звуки у словах.

=	=:	=	=:
Леся	волосся	неділя	гілля
Катя	багаття	вишня	знання

2. Спиши слова з м'якими подовженими звуками.

129. Зміни слова за зразком і запиши парами. Підкресли букви, що позначають подовжені звуки.

Насінина, промінь, колос, вуглина.

Зразок. Насінина — насіння.

130. Прочитай слова. Запиши тільки ті, у яких м'який приголосний звук позначається двома буквами.

Плаття, плавання, Катя, Таня, навчання, сяйво, узлісся, обличчя.

131. Утвори та запиши слово.

132. Проведи мовне дослідження. Поміркуй, як поділити на склади слова з м'якими подовженими звуками.

Крок 1. Умовно познач звуки в слові **знання**.

Крок 2. Поділи слово на склади.

Крок 3. Зроби висновок.

Слова з подовженими м'якими приголосними на склади поділяють так: **зна ння**.

133. 1. Прочитай та запиши слова. Поділи їх дужками на склади.

Шиття, миття, малювання, уміння, старання, речення.

2. Обговоріть, чи правильно поділені слова на склади. Доведіть свою думку.

134. 1. Проскануй QR-код та послухай оповідання. Що тобі в ньому сподобалося?

2. Дай відповіді на запитання.

1. Який настрої був в Андрійка?

2. Кого він побачив? Який був хлопчик?

3. Що зробив Андрійко, щоб настрої малюка покращився?

3. Який, на твою думку, настрої у людей, що роблять добрі справи?

4. Усно поділи виділені слова на склади.

Осінній день, поставив запитання, радій життю.

135. 1. Прочитай та спиши речення.

Під час **цвітіння** кожна квіточка кульбаби схожа на маленьке сонечко із золотим **проміннячком**.

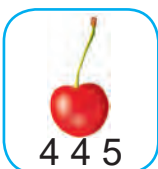
2. Поділи виділені слова дужками на склади.

136. Вправа «Квест».

до побáчення

до побáчення

137. Проведи мовне дослідження. Поміркуй, як потрібно переносити слова, у яких є подовжені приголосні.

Крок 1. Зверни увагу на те, чи розривають при переносі слова букви, які позначають подовжені приголосні звуки.

узбере-жжя

узбереж-жя

дослідже-ння

досліджен-ня

Крок 2. Зверни увагу на те, чи розривають при переносі слова сполучення приголосного і голосного.

Крок 3. Зроби висновок.

Слова з подовженими м'якими приголосними звуками можна **переносити по-різному**. Сполучення приголосного і голосного **розривати не можна**.

138. 1. Які осінні прикмети ти знаєш? Прочитай і при нагоді перевір прикмети осені.

1. Багато ягід на горобині — проллються рясно дощі осінні. 2. Ранньої осені випаде сніг — рання весна переступить поріг. 3. Павутиннячко літає — осінь літо проводить. (Наталя Карпенко)

2. Випиши слова з подовженими м'якими приголосними та поділи їх рисками для переносу.

139. 1. До слів верхнього рядка добери слова з нижнього рядка.

Шкільне, нове, цікаве, легке.

Змагання, навчання, завдання, взуття.

2. Запиши сполучення слів. Слова з подовженими приголосними поділи для переносу одним зі способів.

Зразок. Цікаве завдан-ня.

140. 1. Прочитай і відгадай загадки.

1. На уроках, в книжці, в школі почерпнеш ти їх доволі.
І назавжди у житті стануть друзями тобі. 2. Одне багаття увесь світ зігриває.

2. Спиши одну загадку з відгадкою на вибір. Поділи слова з подовженими приголосними рисками для переносу.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Тема «Коли немає змоги подзвонити»

141. 1. Прочитай і відгадай загадку.

Дивну скриньку носить Толя —
з неї чути голос Олі.

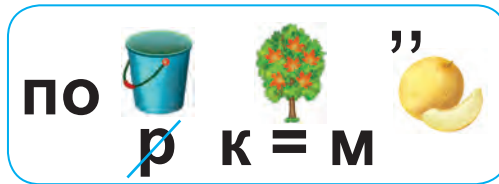
Толя скаже лиш: «Привіт!»

«Здрастуй», — чує він за мить. *(Леся Вознюк)*

2. Обговоріть, коли можна використовувати sms-повідомлення.

3. Розгадайте ребус.

142. 1. Прочитай.

Sms-повідомлення — це речення або невеликі тексти, які надсилають по мобільному телефону. Їх використовують, коли необхідно передати комусь ту чи іншу інформацію, проте не можна зателефонувати. Повідомлення потрібно писати грамотно, коротко, добираючи найбільш доречні слова.

2. Що цікавого ти дізнався (дізналася)?
3. Спиши останнє речення.

143. Досліди, як потрібно писати sms-повідомлення.

Крок 1. Прочитай sms-повідомлення.

1. Привіт! Зателефоную завтра після обіду. 2. Вибач, говорити не можу. 3. Дякую. 4. Автобус прибуває о 16.00.

Крок 2. Зверни увагу, чи в кожному повідомленні є вітання.

Крок 3. Зверни увагу, чи є підпис.

Крок 4. Зроби висновок.

144. 1. Проскануй QR-код, прослухай та пригадай казку «Вовк і семеро козенят».

2. Виберіть ситуацію, коли потрібно написати повідомлення.

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Хто я?	Для кого я писатиму текст?	У якому форматі я напишу текст?	Про що я напишу?

Зразок:

Роль. Коза.

Аудиторія. Козенята.

Формат. Sms-повідомлення.

Тема. У лісі вовк. Будьте обережні!

145. Виконай завдання на вибір.

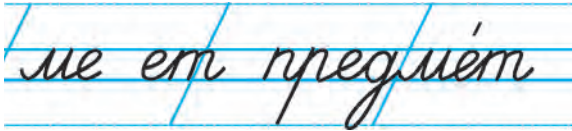
- Напиши sms-повідомлення комусь із батьків.
- Напиши sms-повідомлення другу або подрузі.

ДЗВІНКИ ТА ГЛУХІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

146. Вправа «Квест».

предмет

147. Виконай завдання на вибір.

- Доповни речення.

У школі ми вивчаємо такі предмети: математику, ...

- Запиши кілька назв предметів, які є в класній кімнаті.

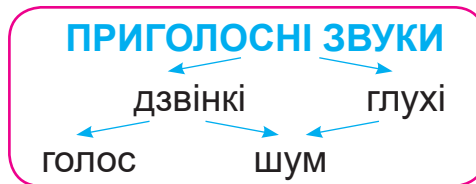

148. Проведи мовне дослідження. Пригадай, як розрізнити дзвінкі та глухі приголосні звуки.

Крок 1. Вимов приголосні звуки у слові *предмет*.

Крок 2. Порівняй за гучністю звуки [д] і [т]. Для цього закрив долонями вуха і вимов звук [д], а потім [т]. Якщо у вухах дзвенить, то це дзвінкий приголосний звук. А якщо не дзвенить? Який це звук?

Крок 3. Зроби висновок.

149. Розглянь таблицю.

Запам'ятай! Частина дзвінких та глухих приголосних утворюють пари.

Дзвінкі	[б]	[д]	[д']	[з]	[з']	[ж]	[дж]	[дз]	[дз']	[г]	[г']
Глухі	[п]	[т]	[т']	[с]	[с']	[ш]	[ч]	[ц]	[ц']	[х]	[к]

А ось ці дзвінкі приголосні не мають парних глухих:

[в] [л] [л'] [м] [н] [н'] [й] [р] [р']

Не утворює пари і глухий приголосний [ф].

150. 1. Прочитайте вірш.

Слива

— Я щаслива, — каже слива, —
ворухнусь — на стежку злива...

— Ти, — кажу, — постій, як досі,
ще зелена, ще не осінь.

Полетять у вирій гуси —

ми самі всі сливи струсим.

Зашуміла листям скраю:

— Коли так, то почекаю. (Андрій М'ястківський)

2. Як ви розумієте вислів «на стежку злива»? Порівняйте звуки в словах *слива* — *злива*.
3. Спишіть виділене речення та підкресліть в словах лише глухі або лише дзвінки приголосні звуки.

151. Спиши з улюбленої казки два речення. Підкресли букви, які позначають дзвінки приголосні звуки.

152. Який предмет із зображених «зайвий»? Чому?

Дзвінки приголосні звуки **в кінці складів і слів**
в українській мові вимовляють **дзвінко**.

153. 1. Відгадай загадки.

1. Не кінь, не віл, а прив'язаний. 2. В золотий клубочок
сховався дубочок. 3. Виріс у
полі на добрій землі, місце
найкраще знайшов на столі.

2. Промов слова-відгадки, чітко проговорюючи дзвінки приголосні звуки в кінці слова. Запиши їх. Підкресли букви, які позначають дзвінки приголосні звуки в кінці слова.
3. Склади звуко-буквену модель слова *жолудь*.

154. 1. Прочитай речення, чітко вимовляючи виділені парні дзвінки та глухі приголосні звуки в словах.

1. Не було ваз. Не було вас. 2. У мене гри**б**. У мене грип. 3. Багато кіз. Багато кіс.

2. Спиши одну пару речень на вибір. Підкресли букви, які позначають парні дзвінки та глухі приголосні звуки.

3. Пригадай, як потрібно вимовляти дзвінки приголосні звуки в кінці складів:

а) глухо;   б) дзвінко.

155. 1. Прочитай скоромовки, правильно вимовляючи дзвінки приголосні в кінці складу, слова.

1. А скажи-но швидко:
«Жала бджола житко».

2. Під берізки, під дубки
поховалися грибки.

3. Дзьобнув хлібця горобець,
дзьоб обтер об стовбурець.

2. Спишіть одну скоромовку або запишіть з пам'яті. Підкреслить букви, які позначають дзвінки приголосні звуки в кінці складу, слова.

3. Обмінюйтеся зошитами і перевірте написане.

156. Виконай завдання на вибір.

● Утвори слова. Правильно вимовляй дзвінки приголосні у кінці складу. Запиши їх.

ду   →
гри   → **б**
голу   →

ме   →
виногра   → **д**
шокола   →

● Утвори слова за зразком. Правильно вимовляй дзвінки приголосні в кінці складу. Запиши їх парами.

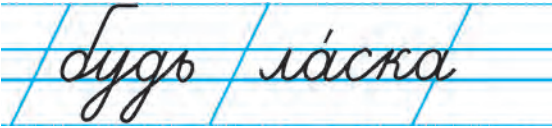
Зразок. Дідусь — дід.

Картузик, ніжик, садок, возик.

157. 1. Розгадай ребус.

будь ласка

2. Що ти відчуваєш, коли промовляєш *будь ласка*?
3. Що ти відчуваєш, коли до тебе промовляють *будь ласка*?

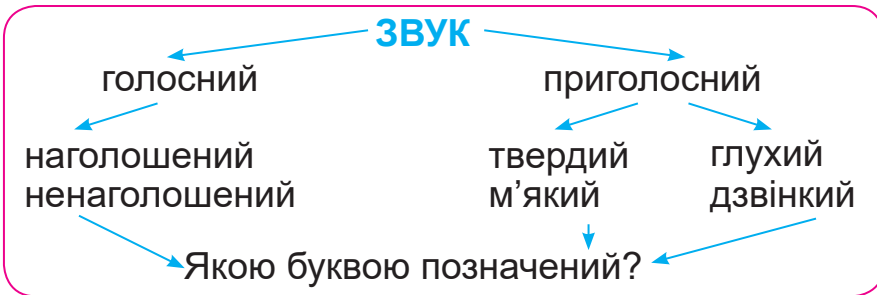
158. 1. Прочитай. Утвори пари слів за зразком і запиши їх.

Зразок. Стежка — стежина.

Ложечка, морози, ягоди, ніженька, ложка, ягідка, ніжка, мороз.

2. Підкресли букви, які позначають дзвінкі приголосні звуки в кінці складу, слова.
3. Охарактеризуй звуки (усно) за таким планом:

- а) голосний (наголошений або ненаголошений) чи приголосний (твердий або м'який; глухий або дзвінкий);
- б) якою буквою позначений.

4. Позмагайтеся, хто складе речення, використавши якомога більше записаних слів.

159. 1. Прочитай слова, чітко вимовляючи дзвінкі приголосні звуки в кінці складу та слова.

Виразно, дзюб, загадка, оладки, предмет.

2. Спиши слова. Постав у них наголос, підкресли дзвінкі приголосні в кінці складу, слова.

АПОСТРОФ

160. Гра «Дешифрувальник».

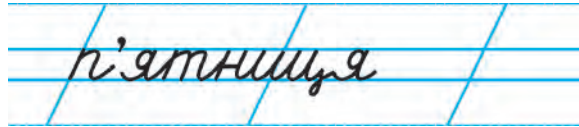

Код: 1б, 2в, 1г, 2а, 1а, 2б, 1в, 1г.

	а	б	в	г
1	н	п	ц	я
2	т	и	'	а

п'ятниця

161. Досліді, коли ми ставимо апостроф у словах.

комп'ютер

м'яч

солов'ї

пір'їна

об'їзд

в'юн

п'є

торф'яний

Крок 1. Які звуки позначають букви б, п, в, м, ф, р у виділених частинках слів?

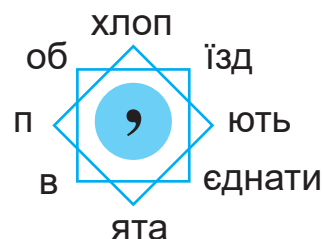
- а) тверді приголосні;   б) м'які приголосні.

Крок 2. Скільки звуків позначають букви я, ю, є, ї у виділених частинках слів? Зроби висновок.

- а) один;   б) два.

Після букв **б, п, в, м, ф, р**, які позначають твердий приголосний звук, перед буквами **я, ю, є, ї**, які позначають два звуки **[йа], [йу], [йе], [йї]**, ставимо апостроф.

162. 1. Утвори і запиши слова з апострофом.

2. Склади речення, у якому було б якомога більше слів з апострофом.

163. 1. Користуючись словами для довідки, доповни речення.

1. Тіло риб покриває луска, а тіло птахів — ... .
2. В'юн — риба, а м'ята — ... . 3. Пір'їна легка, а камінь ... .
4. Найбільше багатство — ... . 5. Тато, мама і я — дружна ... .
6. П'ятий день тижня — ... .

Слова для довідки: п'ятниця, здоров'я, рослина, пір'я, важкий, сім'я.

2. Спиши відновлені речення.

164. 1. Прочитай вірш. Як ти гадаєш, про що говоритиме сім'я?

На подвір'ячку, під в'язом,
вся зібралася сім'я:
відпочить, побути разом
та послухать солов'я.

Надія Красоткіна

2. Випиши слова, у яких є апостроф.

165. 1. За допомогою алфавіту утвори слово. Підказка: записуй букви в тому порядку, що й числа.

15	1	17	'	33	18	11	14
----	---	----	---	----	----	----	----

2. Пригадай, коли ми ставимо апостроф.

166. Досліді, як правильно переносити з рядка в рядок слова з апострофом.

Крок 1. Уважно роздивися, як поділили слово на склади для переносу. Зверни увагу, чи відривають апостроф від попередньої букви.

бур'-ян

під'-їзд

ка-м'яний

Крок 2. Зроби висновок.

При переносі апостроф **не відривають**
від попередньої букви.

- 167. 1.** Прочитай і відгадай загадки, користуючись словами для довідки.
1. Що підніме і найменша дитина, а через хату не перекине і найсильніша людина? 2. Їх не сіють і не жнуть, бо вони самі ростуть.

Слова для довідки: пір'їна, бур'яни.

2. Поділи слова-відгадки рисками для переносу.

- 168. 1.** Заміни виділені слова словами з довідки. Запиши утворені сполучення слів.

Зразок. Гарячий вогонь — гаряче полум'я.

Запашна **рослина**, дружна **родина**, співучі **птахи**, маленьке **пташеня**.

Слова для довідки: сім'я, солов'ї, голуб'ятко, м'ята.

2. Поділи слова з апострофом для переносу.

- 169. 1.** Прочитай текст. Розкажи, які корисні справи ти зробив (зробила) минулого тижня.

Наше подвір'я велике. Дем'ян і Мар'ян випололи на ньому бур'яни. Потім розбили квітник. Хлоп'ята розчистили майданчик. Ми граємо на ньому в м'яча. Весело на нашому подвір'ї!

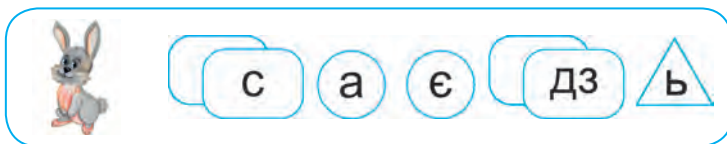
2. Завдання на вибір.

- Випиши одне речення, у якому є слова з апострофом.
- Випиши слова з апострофом, поділивши їх для переносу.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Тема «Заячі забави»

- 170. 1.** На місці букв та буквосполучень, що позначають приголосні звуки, встав букви, які позначають парний дзвінкий чи глухий приголосний звук. Прочитай слово.

заєць урх вухання

заєць

2. Вибери звукову модель до слова заєць.

3. Що тобі відомо про зайців? Проскануй QR-код та переглянь відеоролик.

4. Чому кольоровий фільм цікавіше переглядати, ніж чорно-білий?

171. 1. Прочитай текст. Що нового про зайців ти дізнався (дізналася)?

Усі зайці люблять пустувати. Косооки влаштовують веселу метушню, катаються по землі, стрибають. Іноді, просто заради забавки, зайці перестрибують високі паркани. Вухані навіть у річці плавають, якщо вода тепла.

2. Чи бояться зайці води? Доведи це словами тексту.

172. Розглянь уважно малюнки. Склади казку (усно).

173. Склади й запиши два речення про зайця. Підкресли букви, які позначають глухі або дзвінки приголосні.

СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ЗНАЧЕННЯМ СЛОВА

174. 1. Склади і запиши речення. Як ти його розумієш?

2	слово	4	по	3	звучить
5	всьому	1	Українське	6	світові.

2. Полічи, скільки слів у реченні.

175. 1. Поміркуйте, для чого нам потрібні знання про слово.
2. Розгляньте комікс. Що порадила Леся Юлі?

Пригадай, як користуватися словником.

- Знайди у тлумачному словнику пояснення слова *дятел*.
- Де ще можна довідатися про дятла?
- Проскануйте QR-код та перегляньте відеоролик.

- 176.** 1. Знайди в тлумачному словнику значення одного зі слів (на вибір). Запиши пояснення (тлумачення) цього слова.

верба

вишиванка

комп'ютер

калина

2. Як ти гадаєш, що з'явилося спочатку: назва предмета чи сам предмет?

- 177.** 1. У народі кажуть: «Птицю пізнають по пір'ю, а людину — по мові». Розглянь малюнки. Скажи, які слова вживають люди цих професій.

Слова для довідки: файли, будинок, картина, комп'ютер, поле, ремонт, зерно, цегла, програма, кольори, трактор, виставка.

будівельник

художниця

тракторист

програмістка

2. Вибери одну з професій. За зразком запиши слова, які використовує в мовленні людина певної професії.

Зразок. Програма, файли, комп'ютер — програмістка.

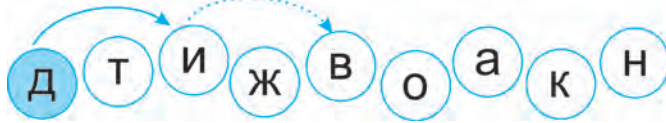

- 178.** Завдання на вибір.

- Запиши п'ять назв предметів, які мають жовтий колір.
- Випиши із тлумачного словника значення двох незнайомих тобі слів.

179. 1. Гра «Відшукай слово». «Перестрибуючи» через одну літеру, прочитай слово.

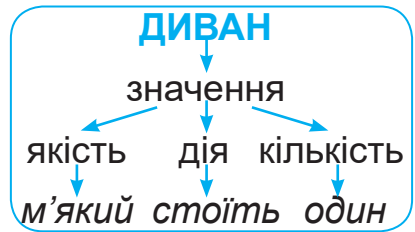
диван

2. Знайди в тлумачному словнику значення слова *диван*.

180. 1. Прочитай текст. Що нового ти дізнався (дізналася)?

Ми розмовляємо українською мовою. А мова складається зі слів. Слова можуть передати думки й почуття. Словом можна назвати предмет, ознаку, дію предмета. Кожне слово має своє значення. Значення слова — це той зміст, який вклали в нього люди.

Що краще ми знаємо і розуміємо значення слова, то краще ми пізнаємо навколишній світ.

2. Ти впевнений (впевнена), що кожне слово має своє значення? Доведи свою думку.

181. 1. Прочитай вірш.

Козенятко

У кози-дерези — дитинчатко,
народилось мале козенятко.
Козенятко швидке, прудконоге
і не має бороди ані рогів.
Кожний ранок мене зустрічає,
бо для нього гостинця я маю.
Вріжу скибочку хліба м'якеньку,
пригощу козенятко маленьке. (Віра Паронова)

2. Виконай завдання на вибір.
  - Випиши слово, яке слугує для називання предмета (про кого йдеться у вірші). Напиши, скільки було предметів.
  - Випиши слова, які слугують для позначення якості предмета (який предмет).
3. Що ти відчуваєш, коли чуєш слово *козенятко*?

182. 1. Прочитай текст, вставляючи з довідки слова, необхідні для називання предметів, якості, дій, кількості.

На сосновій гілочці сидить (хто?) ... . Вона (що робить?) ... горішки. (Скільки?) ... лосів жууть (яке?) ... сіно.

Слова для довідки: білочка, гризе, п'ять, смачне.

2. Спиши два речення на вибір.

ТЕМАТИЧНІ ГРУПИ СЛІВ

183. Досліді, у які групи можна об'єднувати слова.

Крок 1. Розглянь малюнки, назви предмети. Яке спільне значення мають слова, що називають ці предмети?

Крок 2. Зроби висновок.

Слова можна об'єднувати в **тематичні групи**. Слова в тематичній групі мають спільне значення.

184. 1. Проскануй QR-код та прослухай українську народну пісню «Ходить гарбуз по городу». Назви гарбузових «родичів», яких можна об'єднати в тематичну групу.

2. Запишіть тематичну групу слів, що об'єднує гарбузових «родичів». Перевірте одні в одних, чи всіх «родичів» ви записали.

185. 1. Відгадай тематичну групу слів за першим словом.

Тістечко, ... , ... , ... — це ... .

Миска, ... , ... , ... — це ... .

Бузок, ... , ... , ... — це ... .

2. Запиши на вибір дві тематичні групи за зразком. За потреби користуйся словами для довідки.

Зразок. Тістечко, цукерки, морозиво, шоколад — це ласощі.

Слова для довідки: посуд, кущі, калина, чайник, склянка, каструля, малина, ожина.

186. Виконай завдання на вибір.

а) Випиши слова — назви предметів однієї тематичної групи.

Братки, маргаритки, деревій цвітуть аж до осені.

б) До якої тематичної групи належать ці слова?

а) Доповни речення словами однієї тематичної групи.

У лісі ростуть ... , ... , ...

б) До якої тематичної групи належать ці слова?

187. Запиши назви предметів. У кожному слові підкресли одну букву за такою схемою: у першому слові — першу букву, у другому — другу і так далі. Яке слово утворилося? Запиши його.

188. 1. Продовж речення. Одне з них запиши (на вибір).

Удень на небі я бачу ... .

У нічному небі я бачу ... .

2. Якими ти уявляєш зорі на нічному небі?

189. 1. Прочитай слова для довідки. Спробуй устави́ти їх у казку.

Чому небо зоряне

Був час, коли на ... зірок ще не було.

І жив тоді один працьовитий чоловік.

Одного разу він сів ... . Не встиг оглянутися, як ... пролетів. Стало дуже ... , хоч в око стрель*. Але чоловік висіває ... . Засіяв долину, гору, а зерна ще цілий лантух лишився. Вирішив засіяти він і ... .

Коли це бачить — зійшов ... , і враз усе небо заіскрилося вогниками. Чоловік навіть не здогадувався, що то його зерна зробилися зірками.

За Георгієм Хімічем

Слова для довідки: небо, день, місяць, жито, темно.

2. Доповни речення.

Колись давно не було ... .

Одного разу сів чоловік ... .

Він засіяв ..., ...

Потім вирішив засіяти і ... .

Зерна жита на небі перетворилися на ... .

3. Спиши два речення (на вибір).

190. 1. До порівнянь вибери та додай потрібне за змістом слово.

1. Колючий, як ... . 2. Боягузливий, як ... . 3. Великий, як ... . 4. Сильний, як ... . 5. Хитрий, як ... .

2. Запиши два порівняння (на вибір).

* Хоч в око стрель — дуже темно.

СЛОВА, БЛИЗЬКІ ЗА ЗНАЧЕННЯМ

191. Випиши пропущені букви і прочитай слово.

Ра¹існий, п²друга, па³ір, нов⁴й, комп'ю⁵ер,
те⁶ефón, гудз⁷к, ⁸ирáзно, дз⁹ґа, ліні¹⁰ка.

192. Проведи мовне дослідження.

Крок 1. Прочитай речення.

Діти були **допитливі**. Вони дивилися допитливими оченятами на сніжинку.

Крок 2. Прочитай речення, у якому змінили виділене слово.

Діти були цікаві до всього. Вони дивилися допитливими оченятами на сніжинку.

Крок 3. Який текст тобі більше сподобався? Поясни чому.

Крок 4. Що означають слова *цікаві*, *допитливі*?

а) прагнуть усе дізнатися; б) нічого не хочуть знати.

Крок 5. Зроби висновок:

а) це слова, близькі за значенням;
б) це слова, протилежні за значенням.

В українській мові є слова, **близькі за значенням**. Вони допомагають нам найбільш влучно описати предмет, явище, дію. Це робить мову виразнішою, гарнішою.

193. 1. Прочитайте слова та доведіть, що вони близькі за значенням.

1. Бавиться, розважається, грається.
2. Бажання, прагнення, забаганка.
3. Запах, аромат, пахощі.

2. Випишіть на вибір рядок слів, близьких за значенням.

194. 1. Прочитай вірш. Як по-різному поетеса називає дощ? Назви ці слова.

Дощ

Хмарка сонечко ховає,
дощ легенький накрапає.
Чорна хмара десь взялася,
раптом злива почалася,
і вода все заливає,

дощовиця не вгаває.
Ливень, проливень повсюди,
і не можуть вийти люди.
Ось такий прогноз погоди —
не буває без негоди.

Надія Красоткіна

2. Випиши слова, близькі за значенням до слова *дощ*, та поділи їх рисками для переносу.

195. Запиши через риску слова, близькі за значенням.

Зразок. Учні — школярі.

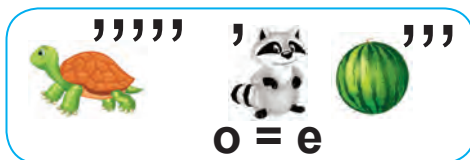
Учні, бавляться, дім, доріжка, веселий.

Граються, радісний, стежечка, школярі, будинок.

СЛОВА, ПРОТИЛЕЖНІ ЗА ЗНАЧЕННЯМ

196. Розгадай ребус.

чернётка

чернётка

197. Проведи мовне дослідження. Поміркуй над значенням слів *чернетка* і *чистовик*; *радісний* і *сумний*. Закінчи речення.

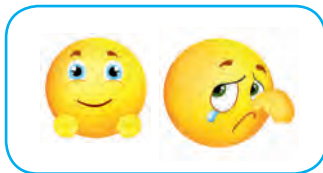
Крок 1. Слова *чернетка* і *чистовик*:

а) близькі за значенням; б) протилежні за значенням.

Крок 2. Слова *радісний* і *сумний*:

а) протилежні за значенням;

б) близькі за значенням.

Крок 3. Зроби висновок.

В українській мові є слова із **протилежним значенням**.

198. 1. Прочитай вірш. Що нового ти дізнався (дізналася)?

В будинку мешкали слова,
жили собі щасливо.
На кожному поверсі — по два:
недбалий і дбайливий.
А ще — веселий і сумний,
гарячий і холодний,
жили чистенький і брудний
та ситий і голодний. (Валентина Бутрім)

2. Випиши чотири пари слів, протилежних за значенням (за зразком).

Зразок. Веселий — сумний.

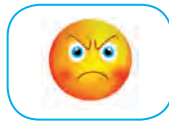
199. 1. Добери і запиши протилежні за значенням слова.

Добрий — ... .

Велике — ... .

День — ... .

Важкий — ... .

2. Обмінюйтеся зошитами та перевірте, чи правильно виконане завдання.

200. 1. Прочитай і заміни виділені слова на протилежні. Яка це тварина?

Коротка шия, як драбина,
в **світлих** плямах жовта спина,
листячко з дерев зриває,
в холодку **працює**.

Низенька, ніби шафа,
в Африці живе ... .

Слова для довідки: відпочиває, довга, височенна, темних.

2. Виконай завдання на вибір.

● Запиши виправлену загадку.

● Запиши парами слова, протилежні за значенням.

БАГАТОЗНАЧНІ СЛОВА

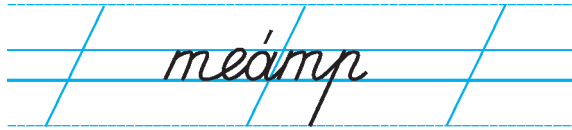
201. Гра «Дешифрувальник».

Код: 2б, 1а, 2а, 2б, 1б.

	а	б
1	е	р
2	а	т

те́атр

202. Проведи мовне дослідження. Що означає слово «театр»?

Крок 1. Прочитай значення слова **театр**.

Те́атр. 1. Вид мистецтва, що відображає життя в сценічній дії, яку виконують актори перед глядачами. 2. Приміщення, будинок, у якому відбуваються вистави.

Крок 2. Скільки значень може мати слово?

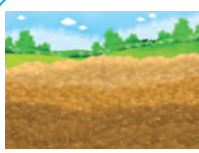
а) одне; б) декілька.

Крок 3. Зроби висновок.

В українській мові є слова, які мають кілька значень. Такі слова називають **багатозначними**.

203. 1. Назви і запиши предмети, зображені на малюнках.

2. Склади і запиши речення з однією парою слів (на вибір).

3. Запиши звукову модель до багатозначного слова (на вибір).

204. 1. Прочитай оповідання.

Крила

Травинка гойдалася просто перед моїми очима. І поки я обідав, по ній аж двоє пройшлося. Спочатку травинкою прочимчикувала* чорна мураха. Ось вона долізла до вершеч-

* *Прочимчикувала* — пройшла.

ка, погойдалася, погойдалася — та й плюхнула додолю.
А потім на травинку повіл..но почало здиратися сонечко — червона в чорну ц..точку крапля. На вершечку сонечко так погойдалося-погойдалось — та й...

Що то, коли є крила! (За Євгеєм Шморгуном)

2. Як ти гадаєш, чи залишилося сонечко гойдатися на травинці?
3. Які багатозначні слова вживає автор в оповіданні? Поясни їхні значення і запиши в зошит.

4. Із тексту «Крила» випиши виділене речення, вставляючи пропущені букви.
5. Знайди й випиши слова, близькі за значенням.

205. До кожного багатозначного слова напиши пояснення.

Зразок. Папір — документ. Папір — матеріал.

Папір, дідусь, бабуся.

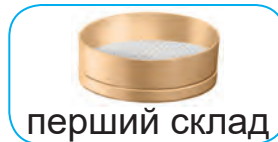
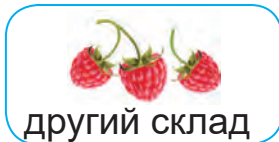
Документ. Батько матері або батька. Стара жінка.

Мати матері або батька. Матеріал. Старий чоловік.

Урок зв'язного мовлення. Тема «Для чого лисиці хвіст»

206. Вправа «Квест».

Л лисиця лисиця лисиця

207. 1. Проскануй QR-код та переглянь відеоролик «Лисиця на полюванні».
2. Як лисиця використовує хвіст?

208. 1. Прочитай речення.

Лисиця ловить крабів

Опустила вона у воду хвіст і стала чекати, аж поки до нього вчепиться краб. Через деякий час хитрунка витягувала з води хвоста, відчіплювала краба і їла. Одного разу прийшла лисиця до моря. (За Борисом Грінченком)

2. Чи дотримана послідовність викладу тексту? Яке речення має бути першим, а яке — останнім? Перестав місцями речення відповідно до своїх міркувань.
3. Запиши речення в правильному порядку.

209. Пригадай і запиши назви українських народних казок, у яких дійовою особою є лисиця.

ПРЯМЕ Й ПЕРЕНОСНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

210. 1. Вправа «Квест». Із останніх букв кожного слова склади нове слово.

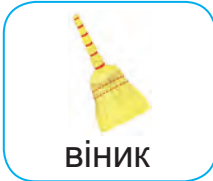
солов'ї

вуж

білка

віник

їжак

211. Проведи мовне дослідження.

Крок 1. Знайди в тлумачному словнику значення слова їжак.

Крок 2. Розглянь малюнки. Чому, на твою думку, зачіска має назву їжак?

тварина

зачіска

212. Прочитай текст. Що було для тебе новим?

Слова вживають у прямому та переносному значеннях. Слово **їжак** у прямому значенні — тварина, в якій є голки, що стирчать у різні боки. У переносному значенні **їжаком** називають зачіску, коли коротке волосся стирчить, як голки на їжакові. Отже, слова в прямому значенні — це звичайна, повсякденна назва предмета, дії, ознаки.

213. 1. Прочитай словосполучення. Визнач, які сполучення слів вжито в прямому значенні, а які — у переносному. Чому ти так вважаєш?

Швидкий потяг. Швидка думка. Добра людина. Добра їжа.
Річка біжить. Оленяtko біжить. Золота обручка. Золота осінь.

2. Виконай завдання на вибір.

- Випиши словосполучення, ужиті в прямому значенні.
- Випиши словосполучення, ужиті в переносному значенні.

3. Перевірте роботу одні в одних. Чи правильно виписані словосполучення? Чому ви так вважаєте?

214. 1. Прочитай і відгадай загадки.

1. Без сокири і дрючків ставить міст через річки.

2. Скатертина біла увесь світ накрила.

Слова для довідки: сніг, мороз.

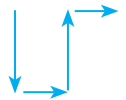
2. Спиши загадки, поділивши виділене слово на склади.

215. 1. Прочитай слова за схемою.

о	в	е	р	у	а	г	к	а	н	і	а
л	і	ц	ь	ч	к	у	м	л	і	й	к

2. Вибери тематичну групу, в яку можна об'єднати слова:

а) музичні інструменти;   б) шкільне приладдя.

3. Якими словами ти можеш доповнити цю тематичну групу? Запиши ці слова.

216. 1. Прочитай вірш. Що намалював диво-олівець?

Диво-олівець

В мене диво-олівець —
надзвичайний молодець!
Щоб усім серця зігріти,
він малює взимку літо:
сонце, море, дощ і квіти,
і веселку понад житом. (Олег Погинайко)

2. Якими кольорами намалював літо диво-олівець? Запиши тематичну групу слів, які позначають кольори.

217. 1. Прочитай слова. У які групи можна їх об'єднати?

М'яч, глина, папір, дерево, кубики, лялька, конструктор, дзиґа, гума.

2. Виконай завдання на вибір.

- Вибери і запиши слова для створення лепбука на тему «Матеріали, з яких виготовляють різні речі».
- Вибери і запиши слова для створення лепбука на тему «Дитячі іграшки».

218. 1. Прочитай текст. Як ти допомагаєш тваринам узимку?

— А мороз аж сміється, такий міцний, — розказував батько, вернувшись додому. — Ішов я через леваду, а заєць ледь-ледь чеберяє лапами. Тепер у полі все завіяно снігом.

Василько одягнувся й вийшов надвір. У погребі хлопчик набрав моркви, з капусти наздирав листків і побрів городом до саду. Під стовбурами яблунь він клав де морквину, а де капустає листя. І радів: уночі зайці матимуть смачну поживу. (За Євгеном Гуцалом)

2. Напишіть від імені зайчика повідомлення Василькові.

3. Коли і кому потрібно співчувати? Пригадай випадок, коли ти проявив (проявила) співчуття.

співчуття

співчуття

219. 1. Яку тематичну групу утворюють подані слова?

Милосердя, сором, упевненість, щастя, страх, сум, радість, співчуття, ніжність.

2. Запиши назви почуттів, які властиві тобі.

ЧАСТИНИ МОВИ

ПОНЯТТЯ ПРО ЧАСТИНИ МОВИ

220. Вправа «Квест».

дятел

дятел

221. 1. Прочитай текст. Що ти знаєш про дятла?

Аж ось дятел **прилетів** жуків шукати. Птах має дзьоб міцний і лапи, мов гачки. **Чіпляється** він за кору дерева й **лазить**, куди захоче, — угору, униз, в один бік, у другий бік. **Стрибає** дятел весело по деревах і — стук-тук дзьобом, тук-стук...

За Олександром Копиленком

2. Випиши підкреслені слова.

Це група слів, що відповідають на питання **хто? що?**

3. Випиши виділені слова.

Це група слів, які відповідають на питання *що зробив? що робить?*

4. Доповни ланцюжок слів. Випиши виділене речення.

Дятел (який?) працьовитий, ..., ...

Це група слів, які відповідають на питання *який?*

222. 1. Прочитай. Що нового ти дізнався (дізналася)?

Найдовший язик має зелений дятел — **чотирнадцять** сантиметрів. Він висуває його на відстань, що перевищує довжину дзьоба в **чотири** рази.

2. Випиши виділені слова.

Це група слів, які відповідають на питання *скільки?*

223. Проведи мовне дослідження.

Крок 1. Випиши виділені слова.

Крок 2. На які питання відповідають виділені слова?

Крок 3. Зроби висновок.

Слова можна об'єднати в групи залежно від того, яке питання ми до них ставимо. Такі групи слів називають **частинами мови**.

224. Допиши по три слова (на вибір):

- які відповідають на питання *хто? що?*

Зерно, пташка, ..., ..., ...

- які відповідають на питання *який? яка? яке? які?*

Красиві, веселі, ..., ..., ...

- які відповідають на питання *що зробив? що робив? що робила? що робило? що роблять? що буде робити?*

Бігав, стрибала, ..., ..., ...

- які відповідають на питання *скільки?*

П'ять, десять, ..., ..., ...

СЛОВА, ЯКІ НАЗИВАЮТЬ ПРЕДМЕТИ (ІМЕННИКИ)

225. 1. Відгадай слово, користуючись алфавітом (с. 6).

21, 19, 10, 3, 1, 4, 11.

2. Розгляньте малюнки. Яке поставите запитання, коли не впізнаєте героя казки? Як запитаєте, коли не впізнаєте предмет?

Питання **хто?** ставимо до назв людей та тварин.
Питання **що?** ставимо до всіх інших предметів.

226. 1. Прочитай. Як ти гадаєш, який настрій в автора вірша? Поясни, чому ти так вважаєш.

Вікенд*

Тиша. Сон. Будильник. Ранок.
Мама. Тато. Джек. Сніданок.
Сумка. Термос. Ковбаса.
Ліфт. Автобус. Шлях. Краса!

Григорій Фалькович

2. Виконай завдання на вибір.

- Випиши три слова, які відповідають на питання *хто?*
- Випиши три слова, які відповідають на питання *що?*

227. 1. Доповни речення. За потреби користуйся словами для довідки.

Великий, як (хто?)... . Легкий, як (що?)... . Полохливий, як (хто?)... . Тверде, як (що?)... .

Слова для довідки: слон, камінь, пір'їнка, заєць.

* *Вікенд* — час відпочинку й розваг від суботи до понеділка в Англії, США та деяких інших країнах.

2. Спиши два речення (на вибір).

228. 1. Відгадай загадки. Постав питання до слів-відгадок.

1. Улітку відпочивають, узимку дітей катають. 2. Хто із води виходить сухим? 3. Сидить у куточку і тче сорочку. 4. Наче пух, ніби пір'їнки з неба падають ... . 5. Хто родиться з бородою?

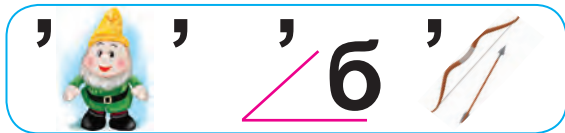
Слова для довідки: санчата, качка, павук, коза, сніжинки.

2. Запиши відгадки за зразком. Зразок. Хто? Качка.

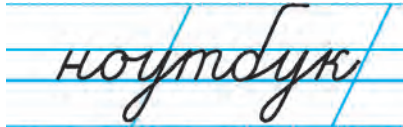
Що? Лижі.

229. Відгадай ребус.

ноутбук

230. 1. Розглянь малюнки. Який предмет «зайвий» у цій групі?

смартфон

комп'ютер

конструктор

планшет

2. Постав до слів питання і запиши їх за алфавітом. Підкресли слово, у якому дев'ять звуків.

3. З одним словом (на вибір) склади речення.

231. 1. Прочитай текст. Що для тебе було новим?

Геймери — це люди, які багато часу проводять за комп'ютерними іграми. Але хіба гра може бути шкідливою?

Виявляється, може. Комп'ютерні ігри, якщо зловжити ними, можуть дуже захопити людину віртуальним* світом і подіями в ньому. Тоді складно самостійно повернутися до справжнього життя.

* Віртуальний — вигаданий, несправжній.

2. Чим для тебе є ноутбук, комп'ютер?

а) іграшка; б) джерело інформації; в) втрата часу.

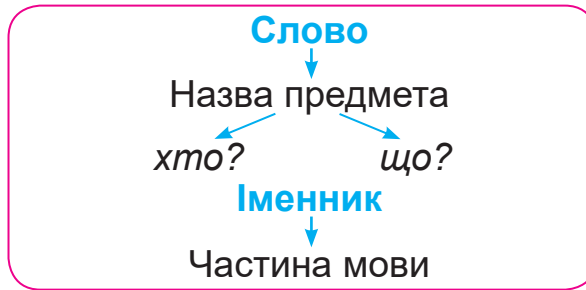

3. Пригадайте правила роботи з ноутбуком.

4. Випишіть з тексту слова, які відповідають на питання *хто?*

232. За допомогою схеми досліди, що таке іменник.

Слова, що називають предмет і відповідають на питання **хто? що?**, — це **іменники**. Іменник — це **частина мови**.

233. 1. Прочитай вірш. Знайди і випиши іменники (слова, що називають предмети).

Іменник

Іменник любить називати
завжди на ймення кожна річ:
земля, країна, сонце, мати,
печаль і радість, день і ніч.

Володимир Верховень

2. Перевірте одні в одних правильність виконання завдання.

234. 1. Прочитай. Запиши відповіді одним словом.

1. Що любить собака? 2. Хто доглядає ліс? 3. Що росте у саду? 4. Хто двічі на рік міняє шубку? 5. Хто дає людям молоко? 6. Який сьогодні день? 7. Яка зараз пора року?

2. Чи можна ці слова назвати іменниками? Чому ти так гадаєш?

235. Випиши пропущені букви і склади слово.

1а^расо́лька, ві3ші, ч2та́ння, зозу́5я, Укр4їна,
б2жолá, К2їв.

236. Порівняй малюнки. Що спільного? Чим відрізняються?

Слова, що є назвами предметів (іменники), можуть називати **один** предмет і **багато** предметів.

237. 1. Пригадай, з якої казки перелічені герої. Як ти гадаєш, чи всі вони тут згадані? Чому?

Дід, баба, син, коза, вовк, рак.

2. Чи можемо ми ці слова назвати іменниками? Доведіть свою думку.

3. Запиши назви одного і багатьох предметів за зразком.

Зразок. Дід — діди.

238. 1. Прочитай вірш. Як ти гадаєш, який настрій передано в ньому?

Випав сніг

Ой у лісі лист зів'яв!
Білий сніг у лісі впав
на **дубочки** молоденькі,
на **ялинки** зелененькі.
Притрусив сніг **доріжки**,
всі **горбочки**, **моріжки**.
Біло-біло в лісі стало —
так багато снігу впало!

Марія Познанська

2. Випиши виділені слова та зміни їх так, щоб вони називали один предмет.

3. Як можна по-різному перенести виділені слова?

239. 1. Прочитай та відгадай загадки. Як ти гадаєш, це загадки про свійських чи диких тварин?

1. І вдень, і вночі у кожусі на печі. 2. Без рук, без верстата вміє добре ткати. 3. Дуже товсті ноги маю, ледве їх переставляю. Сам високий я на зріст, замість носа в мене хвіст. 4. Борознить океан, а з голови б'є фонтан.

Слова для довідки: слон, кит, павук, кіт.

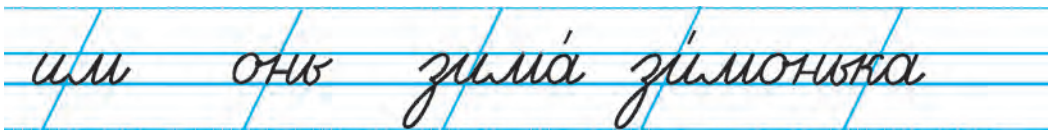
2. Запиши в стовпчик слова-відгадки. Зміни слова так, щоб тварин було багато. Запиши за зразком.

Зразок. Слон — слони.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Тема «Тварини взимку»

240. Знайди і прочитай слова.

241. Прочитай початок розповіді. У якому значенні вжито виділені слова?

а) у прямому;   б) у переносному.

Помахала осінь останнім пожовклим листям і **попро-
щалася** з нами. Не видно . Зрідка-зрідка виходить воно погуляти.

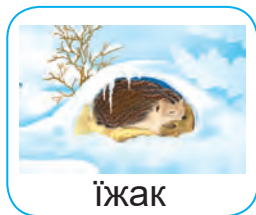
Важкі табунами бродять, небо застилають. Похолодало.

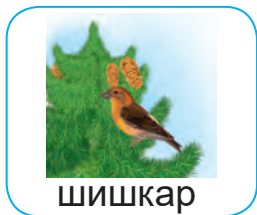

242. Розкажи, як зимують тварини взимку. Використовуй за потреби слова для довідки.

Слова для довідки: спить, м'якеньке гніздечко, вилущує насіння, смакують, бруньки.

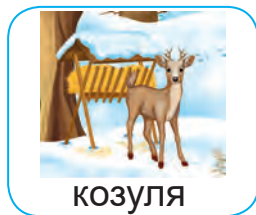
їжак

шишкар

снігурі

козуля

243. 1. Прочитай кінець розповіді. Знайди слова з переносним значенням.

Дихнув мороз, пробіг на срібних ковзанах річкою. Запурхали лапаті сніжинки. Прийшла сніжна зимонька.

За Галиною Демченко

2. Як ти можеш допомогти тваринам узимку?

244. Напиши назви тварин, яким потрібна твоя допомога.

245. 1. Утвори з поданих букв якомога більше іменників (назв предметів).

2. Доведіть, що це іменники (назви предметів).

246. 1. Прочитай текст. Скільки предметів називає кожне виділене слово? Скільки дерев росте в лісі?

а) одне дерево;   б) багато дерев.

Стояв собі над річкою невеличкий лісок. Росли там усякі дерева: **дубочок, береза, вільха, осика, сосна і ялина.**

2. Випиши в стовпчик іменники — назви дерев. Через риску запиши слова, які означають багато предметів.

3. На які питання відповідають вписані слова?

4. Виконай завдання на вибір.

- Знайди слово, у якому букв більше, ніж звуків. Чому?
- Знайди слово, у якому звуків більше, ніж букв. Чому?

247. Прочитай. За зразком запиши пари слів: від іменника, який відповідає на питання *що?*, утвори іменники, які відповідають на питання *хто?* За потреби користуйся словами для довідки.

Зразок. Школа — школяр, школярка.

Сад, море, Україна, рід.

Слова для довідки: садівник, українка, морячка, садівниця, родичка, моряк, родич, українець.

248. 1. Прочитай слова. Як ти гадаєш, яке з них «зайве»? Поясни свій вибір.

Лисиця, вовк, лосі, заєць, їжак.

Річки, ставки, озеро, моря, океани.

2. Поставте одні одним такі запитання, щоб довести, що «зайві» слова — це іменники.

249. Дай відповіді на запитання.

1. Іменник — це частина мови, яка називає:

а) дію предмета; б) предмет.

2. Іменники відповідають на питання:

а) хто?, що? б) скільки?

250. Проскануй QR-код та виконай завдання. Серед поданих слів знайди іменники.

251. 1. Прочитай слова. Як ти гадаєш, яке з них «зайве»? Поясни свій вибір.

Окунь, карась, щука, відро, короп.

Верба, троянда, тополя, клен, береза.

2. Запиши слова одного рядка (на вибір). Через риску запиши слова, які означають багато предметів.

ВЕЛИКА БУКВА В ІМЕНАХ, ПО БАТЬКОВІ, ПРИЗВИЩАХ

252. Випиши з назви кожного слова першу букву й утвори слово. Пам'ятай про апостроф.

ім'я назва

ім'я

253. 1. Склади прислів'я (на вибір). Як ти гадаєш, що воно означає?

1 **Добре** 4 людину, 3 красить

5 а 4 багатства, 2 ім'я 2 ім'я

7 справи, 1 Не 3 краще 6 її

2. У якому значенні вжито слово *ім'я*? За потреби звернися по допомогу до тлумачного словника.

254. 1. Досліди, як пишуть імена, прізвища та по батькові людей.

Крок 1. Зверни увагу, з якої букви пишуть імена людей.

Тарас, Микола, Катерина, Ніна.

Крок 2. Зверни увагу, з якої букви пишуть по батькові людей.

Григорович, Михайлович, Василівна, Митрофанівна.

Крок 3. Зверни увагу, з якої букви пишуть прізвища людей.

Шевченко, Амосов, Білокур, Матвієнко.

Крок 4. Зроби висновок.

2. Проскануй QR-код та переглянь відеоролик.

Імена, по батькові та прізвища людей пишуть з великої літери.

255. 1. Зі слів попередньої вправи склади прізвища, імена, по батькові видатних українців (перше ім'я, перше по батькові, перше прізвище; друге ім'я, друге по батькові, друге прізвище і т. д.).

Чим ці люди прославили нашу Батьківщину? (За потреби звернися до вчителя або знайди потрібну інформацію в інтернеті).

2. Запиши імена, по батькові, прізвища двох відомих українців (на вибір).
3. Чим ти хочеш прославити свою Батьківщину? Що ти зараз робиш для цього? Розкажи.

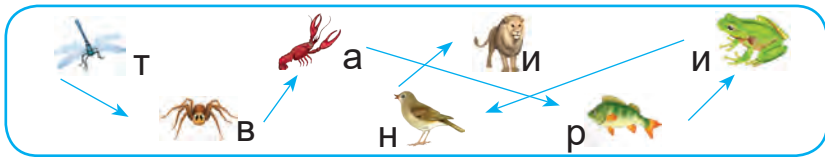
256. Виконай завдання на вибір.

- Напиши прізвища, імена, по батькові двох твоїх друзів або подруг.
- Перегорни сторінки хрестоматії для читання та випиши імена і прізвища трьох поетів або поетес.

257. 1. Закінчи речення.

Комахи, павуки, раки, риби, жаби, птахи і звірі — це назви ... .

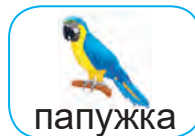
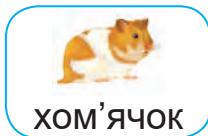
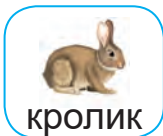

2. Що б ти хотів (хотіла) запитати у тварин?

258. Досліді, як пишуть клички тварин.

Крок 1. Розглянь малюнки. Які тваринки зображені? З якої букви написані назви тварин?

Крок 2. Добери тваринам клички. Зверни увагу, з якої букви пишуть клички тварин.

Пухнастик, Кеша, Хомка, Сінді.

Крок 3. Зроби висновок.

Назви тварин пишуть з **малої** літери.
Клички тварин пишуть з **великої** літери.

259. Запиши назви тварин та їхні клички з попередньої вправи.

260. 1. Пригадай і запиши назви казкових тварин та їхні клички.

2. Пригадайте мультфільми, у яких тварини мають клички.

261. 1. Прочитай текст. Що було для тебе новим?

Навіщо кішці вуса?

Довгі волосинки котячих вусів є дуже важливими для тварини. Вони допомагають кішці орієнтуватися навіть тоді, коли інші органи чуття не можуть дати їй інформацію. Наприклад, коли кішка просовує голову в темну дірку, її вуса обмацують стінки цієї дірки і «повідомляють», де її межа.

2. Дай зображеній кішці кличку. Склади речення про неї.

262. 1. Прочитай назви тварин та придумай їм клички.

Корівка ..., курочка ..., коник ..., свинка ...

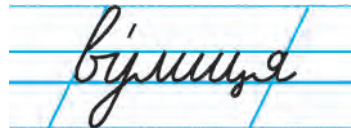
2. Запиши.

263. Розгадай ребус.

в'улиця

264. 1. Прочитай вірш. Який настрій у поетеси? Чому ти так гадаєш?

Я по вулиці іду, я співаю на ходу,
і підспівують дерева за парканом у саду. (Тамара Коломієць)

2. Де, на твою думку, є вулиці?

а) у лісі, у саду;   б) у місті, у селі.

3. Як ти гадаєш, з якої літери потрібно писати назви міст, сіл, вулиць?

Крок 1. Прочитай словосполучення.

Місто Черкаси, село Межиріч, вулиця Пекарська.

Крок 2. Визнач, з якої літери написано назву міста, села, вулиці.

Крок 3. Зроби висновок.

Назви міст, сіл, вулиць пишуть з **великої літери**.

265. Із попередньої вправи випиши назву вулиці. Допиши назву вулиці, на якій ти живеш.

266. 1. Прочитай вірш. Знайди і випиши назви міст України.

Мерефа, Чугуїв, Ізюм —
квітучі козацькі містечка.

В цих назвах і радість, і сум
дзвенять, наче срібна вуздечка. (Володимир Верховень)

2. Допиши назву одного з міст України.

267. 1. Прочитай текст.

Тарас Шевченко народився в селі Моринці. Дитячі роки провів у селі Кирилівка.

2. Напиши назви двох сіл.

268. Спиши на вибір два речення, вставляючи потрібні слова.

Мене звати ... . Я живу в селі ... . Я живу в місті ... .
Я хочу побувати в місті ... . Я хочу побувати в селі ... .

СЛОВА, ЯКІ НАЗИВАЮТЬ ОЗНАКИ ПРЕДМЕТІВ (ПРИКМЕТНИКИ)

269. Розглянь комікс. Прочитай репліки дітей.

— Починаємо вивчати прикметники.

— Для чого вони?

— Відгадай, хто це: лапки, хвіст.

— Які лапки? Який хвіст?

— Саме про це повідомляють прикметники.

— Що ж, це цікаво.

270. Гра «Дешифрувальник».

Код: 1а, 2а, 2б, 1в, 1б.

	а	б	в
1	о	а	к
2	з	н	и

ознака

ознака

271. Досліди нову групу слів.

Крок 1. Назви предмети.

Крок 2. Назви по дві ознаки предметів.

Огірок **який?** Диня **яка?** Сонце **яке?** Кабачки **які?**

Крок 3. Зроби висновок.

272. Відгадай загадку. Назви та запиши слова, що називають ознаки предмета.

- Вона червона?
- Ні, чорна.
- Чому ж вона біла?
- Тому, що зелена.

Слова, що називають ознаки предметів і відповідають на питання **який? яка? яке? які?**, — це **прикметники**. Прикметник — це **частина мови**.

273. 1. Відгадайте загадки.

1. З молока його зробили
та ретельно остудили.
Нам здається, що в жару
його з'їли б по відру.
2. В сукні зеленій стою цілий рік:
сонечко світить чи падає сніг.
Голок багато в ґаздівстві тримаю,
тільки не шию і не вишиваю.

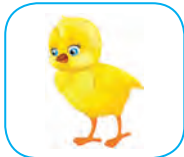

2. Позмагайтеся, хто напише більше ознак до слів-відгадок.

274. 1. Упізнай тваринку за ознакою.

Колючий ... . Великий ... . Хитра ... . Пухнасте ... .

2. За зразком запиши слова — назви ознак (прикметники), які допомогли тобі впізнати тваринку.

Зразок. Пухнасте курчатко.

275. Розгадай ребус.

червóний

276. 1. Прочитай. Що було для тебе новим?

Самці птахів часто мають яскраве забарвлення. Але чи розрізняє самка ці кольори? Під час експериментів було доведено: птахи бачать усі кольори веселки!

2. Запишіть назви кольорів веселки. Перевірте одні в одних записані слова. Поставте до слів питання так, щоб довести, що це — прикметники (слова, які називають ознаки предметів).

277. 1. Назви зображені предмети. До якої частини мови належать ці слова?

2. Виконай завдання на вибір. Запиши ознаки предметів (прикметники):

- за смаком;
- за формою;
- за розміром;
- за масою.

Зразок. Малий, великий.

278. 1. Відгадай предмет за описом.

1. Кругленька, червоненька, кисленька, дозріває на дереві. 2. Круглий, як сонце, смугастий, бокастий, дуже солодкий і трішки хвостатий.

Слова для довідки: кавун, вишня.

2. Спиши. Підкресли слова, які допомогли відгадати загадку.

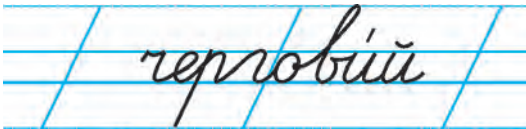
Урок розвитку зв'язного мовлення. Тема «Ну що б, здавалося, слова...»

279. Відгадай слово.

Слово, яке близьке за значенням до слова *наступний*. Воно складається з восьми букв: перша «че», третя — «ер», остання — «йот».

черговий

280. Досліді, яке значення може мати слово *черговий*.

Крок 1. Прочитай словосполучення.

Наступний успіх.

Крок 2. Яким словом ми можемо замінити слово *наступний*?

Перевір себе: ервийгоч.

Крок 3. Постав запитання до цього слова. До якої частини мови воно належить? Зроби висновок.

281. Досліді, яке інше значення може мати слово *черговий*.

Крок 1. Прочитай речення.

Після уроку черговий зібрав зошити.

Крок 2. Хто зібрав зошити? До якої частини мови належить це слово?

Крок 3. Зроби висновок.

282. 1. Виконайте завдання на вибір.

- Складіть і запишіть розповідь, доповнюючи речення. За потреби використовуйте слова для довідки.

Завтра я чергуватиму разом з ... . Ми плануємо прийти ... . Я ... . А ... підготує ... до уроку.

- Складіть розповідь самостійно. За потреби використовуйте слова для довідки.

Слова для довідки: черга, черговий, чергувати, почергував, чергування.

2. Обміняйтеся зошитами. Прочитайте завдання одні в одних. Що вам подобається в розповіді однокласника (однокласниці)?

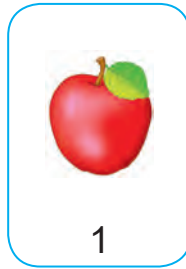
283. Вправа «Квест».

1 2

1 2

1

3 7 5

духмяний

духмяний

284. 1. Прочитай вірш. Як ти розумієш виділене речення?

**Прикметник — це частина мови,
без неї нам не обійтись.**

Ти вслухайсь в слово пречудове,
йому, як другові, всміхнись.

Земля — ласкава, люба, рідна,
а сонце — щире, золоте,
а небо — лагідне, погідне,

життя — прекрасне, молоде. *(Леся Лужицька)*

2. Спиши виділене речення.

3. Випиши прикметники, що характеризують слово *земля*.

285. 1. Добери ознаки до назв предметів.

Іменники: пташка, небо, діти, сніг, поле, день, квітка, казки.

Прикметники: перелітна, духмяна, блакитне, безмежне, пухнастий, ясний, щасливі, чарівні.

2. За зразком запиши дві пари слів (на вибір).

Зразок. Казки (які?) чарівні.

286. 1. Склади загадку про будь-який овоч або фрукт, використовуючи прикметники.

Зразок. Червоний, смачний, круглий. Що це? Помідор.

2. Загадайте загадку однокласникові (однокласниці).

3. Запишіть на вибір складену загадку.

287. 1. Прочитай словосполучення. Зміни слова в дужках за змістом.

(Сніжний) зима, (зелений) огірки, (хитрий) лисичка, (маленький) поросятко.

2. Запиши словосполучення в зошит.

288. 1. Випиши пропущені букви. Склади з них слово.

ба1у́ся, г2мка, куку3у́дза, ц4кёрка, джмі5ь,
дз6об, цу7ор, укр8ї́нська.

2. Що ти знаєш про бурульки?

289. 1. Прочитай слова. Вибери з довідки потрібні прикметники. Доповни рядки.

Бурулька (яка?) ..., ..., ..., ...

Бурульки (які?) ..., ..., ..., ...

Слова для довідки: льодяна, великі, льодяні, довга, велика, прозора, прозорі.

2. Як ти гадаєш, чим відрізняються прикметники першого та другого рядків?

3. Запиши рядок слів (на вибір).

290. 1. Усно за зразком заміни виділені слова прикметниками. За потреби користуйся словами з довідки.

хліб із **жита** — гілки **яблуні** —

сік із **вишні** — сукня з **шовку** —

Зразок. Промінь сонця — сонячний промінь.

Слова для довідки: житній, яблуневі, вишневий, шовкові.

2. Виконай завдання на вибір.

● Запиши сполучення слів, які називають ознаку одного предмета.

● Запиши сполучення слів, які називають ознаку кількох предметів.

3. Доведіть одні одним, що виписані слова — прикметники.

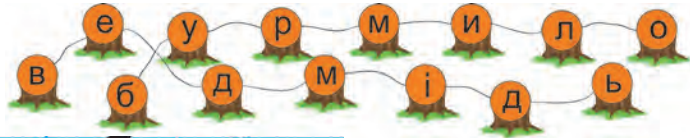
295. Прочитай. Спиши перше речення, підкресли прикметники. Поміркуй, чи можуть зустрітися їжачок і струмочок взимку.

От вони і зустрілись — швидкий струмок і повільний, неквапний їжачок-лісовичок. Їжак підійшов якомога ближче до струмка. Придивився, прислухався... Легко та вільно біжить струмок, ні словом не обізветься, наче нічого й не помічає.

Микола Сингаївський

296. 1. Пройди стежинками та прочитай назву тварини.

ведмідь / бурмідло

ведмідь

2. Проскануй QR-код та переглянь відеоролик про ведмедів.

297. 1. Відгадай загадки.

1. Улітку гуляє, а взимку спочиває. 2. Який птах собі гнізда не мостить? 3. Хоч не шию я ніколи, та голок в мене доволі.

2. За зразком запиши назву двох тварин та їх ознак. За потреби користуйся словами для довідки.

Зразок. Ведмідь (який?) великий, вайлуватий, неповороткий. *Слова для довідки:* голосиста, маленький, великий, колючий, спритна, неповороткий, корисна, вайлуватий, спритний.

298. Перевір себе.

1. Прикметник називає:

а) предмет; б) ознаку предмета.

2. Прикметники відповідають на питання:

а) який? яка? яке? які?; б) хто? що?

299. Прочитай. Запиши речення, добираючи потрібні за змістом прикметники.

Яскраво світить (яке?) ... сонечко. У полі зацвіли (які?) маки.

СЛОВА, ЯКІ НАЗИВАЮТЬ ДІЇ ПРЕДМЕТІВ (ДІЄСЛОВА)

300. Розглянь комікс. Прочитай репліки другокласників.

301. Досліди нову групу слів.

Крок 1. Скажи, хто як «говорить».

Зразок. Півень — кукурікає.

Крок 2. Як ти гадаєш, що означають ці слова? Зроби висновок.

а) ознаки предметів;

б) дії предметів.

Слова, які називають дії предметів і відповідають на питання **що робити? що робив? що зробити? що зробив? що робить? що зробить? що буде робити? що робитиме?** тощо, — це **дієслова**. Дієслово — це **частина мови**.

302. Запиши, хто як пересувається. За потреби користуйся словами для довідки.

Кінь (що робить?) ... . Риба (що робить?) ... . Горобчик (що робить?) ... . Равлик (що робить?) ... .

Слова для довідки: плаває, скаче, повзає, літає.

303. 1. Відгадай загадку.

Холодом лякає, сніжком посипає. Заморозила річки, всіх вдягнула в козушки,	в рукавички і вушанки. В сніжки гратись зазиває. Хоч холодна це пора, діткам весело — ... !
---	--

За Ларисою Новацькою

2. Знайди у вірші слова, які називають дії предмета (дієслова). Доповни рядки.

Зима (що робить?) лякає, ...

Зима (що зробила?) заморозила, ...

Урок розвитку зв'язного мовлення. Тема «У гості до казки»

304. Гра «Дешифрувальник».

	а	б	в
1	в	и	к
2	р	е	ч

Код: 2в, 2б, 2а, 2б, 1а, 1б, 1в, 1б.

черевіки

черевіки

бўтси

305. 1. Проскануй QR-код та прослухай казку братів Грімм «Маленькі домовички».

2. Як ти гадаєш, про що ця казка?

- а) як виготовляти черевики;
- б) як домовички допомогли чоботареві стати заможним.

3. Вибери смайлик, який відображає твій настрій після слухання кінцівки казки.

306. 1. Перекажи казку за планом. За потреби користуйся словами для довідки.

1. Як жив швець?
2. Що побачив швець одного разу вранці?
3. Що він зробив з черевиками?
4. Як виявив швець помічників?
5. Як віддячили швець із дружиною за допомогу?
6. Як поставилися до подарунків домовички?
7. Як жив швець без допомоги домовичків?

Слова для довідки: чоботар, порізав шкуру, людина з чистою совістю, покроєні черевички, робота чиста, покупець вподобав, набрав шевського товару, пошили сорочечки та черевички, став багатим.

2. Запиши слова, які називають дії (дієслова) чоботаря або домовичків.

307. Виконай завдання на вибір.

- Випиши дієслова, які стосуються слова *черевики*.

Оберігають, прикрашають, блищать, ростуть, гріють, квітнуть, тішать.

- Склади і запиши речення зі словом *черевики*.

308. Розгадай ребус.

309. 1. Прочитай речення. Встав потрібні за змістом дієслова. За потреби користуйся словами для довідки.

Діти (що роблять?) ... конструктор. Соломійка (що робить?) ... рибку. Кирилко (що робить?) ... літак. Як гарно (що робити?) ... разом!

Слова для довідки: складають, малює, ліпить, складає, гратися.

2. Спиши два речення (на вибір).

310. 1. Прочитай правила української народної гри та пограй із друзями у вільний час. Як ти гадаєш, яких правил потрібно дотримувати, щоб гра приносила радість?

Лавина

У грі беруть участь десять і більше дітей. Діти шикуються в колону по одному. Ведучий стає на відстані п'ять – шість кроків перед колоною і котить просто на гурт великого м'яча. Гравці підстрибують так, щоб м'яч не торкнувся ніг. Учасник, якого торкнеться м'яч, вибуває з гри. Перемагає той, хто залишиться.

2. Виконай завдання на вибір.

- Випиши з тексту чотири дієслова (слова, які називають дії предметів).
- Продовж рядок слів. За потреби користуйся текстом.

Діти (що роблять?) ... , ... , ...

311. Запиши дієслова, які можна перенести з рядка в рядок.

Об'їхати, іде, бере, укрит, спить, ліз, уявили, сіє, прикрасити, ллє.

312. Утвори прислів'я.

2 учиться — **4** пригодиться. **3** завжди **1** Потрібно

313. 1. Вибери навчальний предмет.

2. Напиши чотири дієслова, які означають навчальні дії.

314. До поданих іменників добери дієслова за зразком та запиши утворені пари.

Зразок. Радість — радіти.

радість

сум

тривога

співчуття

жаль

обурення

гордість

повага

здрісіть

315. 1. Прочитай прислів'я та поясни їх зміст.

Не говори, що знаєш, але знай, що говориш. Сказав, як сокирою одрубав. Що вимовиш язиком, то не витягнеш і волон.

2. Спиши. Підкресли дієслова.

316. 1. Прочитай вірш. До чого закликає поетеса?

Ви прийшли до школи вчитись,
здобувати знання, трудитись,
щоб писати і читати,
вміти вправно рахувати.

Ще — дружити, розвиватись.

Треба що? Не лінуватись.

Тож старайтеся, учіться, —

все в житті вам пригодиться. (Валентина Романова)

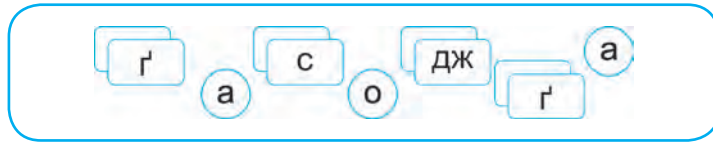

2. Спиши речення, у якому три дієслова. Підкресли дієслова.

317. Прочитай слово, замінюючи букви і буквосполучення, що позначають приголосні звуки, на парні їм приголосні. За потреби користуйся таблицею на с. 40.

318. 1. Відгадай, про яку казку йдеться.

Сидить півник на печі,
їсть смачненькі калачі.
Ось лисичка прибігає,
півника мерщій хапає.
Біжить котик рятувати,
в лисички півника забрати.

2. Знайди і випиши дієслова. За якими ознаками ти знайшов (знайшла) дієслова?

3. Перевірте одні в одних, чи всі виписані слова є дієсловами.

319. 1. Прочитай. З якої казки уривок?

Нюхає Лисичка — добра страва! Встромляє голову до горнятка — не йде голова! Пробеує лапою — годі витягнути. Крутиться Лисичка довкола горнятка* — нічого не порадить. А Журавель дзьоб-дзьоб у горнятко та й їсть собі шматочок за шматочком, поки всього не виїв.

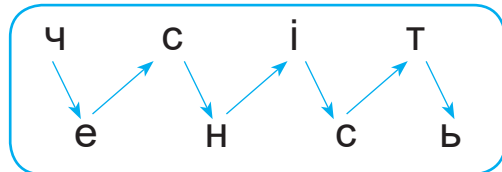
2. Як ти гадаєш, що потрібно було зробити Лисичці, щоб подружитися із Журавлем? Напиши Лисичці sms-повідомлення з порадою.

320. Запиши одне або два речення з улюбленої казки. Підкресли дієслова.

321. Прочитай слово. Як ти розумієш його значення?

* *Горнятко* — маленький горщик.

322. 1. Прочитай оповідання.

Як хлопці мед поїли

Мати послала Олега і Романа до дідуся. Брати **поласували** в нього яблуками. Зібралися хлопці додому. Дав дідусь баночку меду й каже:

— Хай і мама **скуштує**.

Поки дійшли брати додому — увесь мед **з'їли**. Вийшла мама з хати, дивиться — сини плачуть. Стривожилася вона. Розповіли хлопці, як мед поїли. Мама зраділа, сміється. Хлопці дивуються, питають:

— Мамо, чого ви **радієте**?

— Того, що ви **плачете**... (За Василем Сухомлинським)

2. Як гадаєш: хлопці плакали, бо їм було соромно?
3. Спиши спочатку виділені слова, а потім — підкреслені слова. Визнач, які вони за значенням (близькі чи протилежні).

323. 1. Прочитайте слова. Знайдіть серед них близькі та протилежні за значенням.

Трудитися, говорити, опускати, розмовляти, мовчати, розповідати, лінуватися, розказувати, повідомляти, піднімати.

2. Запишіть за зразком протилежні за значенням слова.

Зразок. Трудитися — лінуватися.

324. Перевір себе.

1. Дієслово називає:

а) дію предмета;   б) ознаку предмета.

2. Вибери групу слів-дієслів:

а) упевнений, успішна;   б) допомагає, дозволяє.

325. Доповни речення дієсловами, близькими за значенням. За потреби користуйся словами для довідки. Спиши речення.

У нашому класі дівчатка та хлопчики дружать, ..., ...

Слова для довідки: ладять, приятелюють, ворогують, насміхаються.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання сенкана «Котики»

326. 1. Прочитай вірш. Про які котики розповідає поетеса?

Котики

На вербі з'явився котик —
сірі очі, жовтий ротик.
Під вербою Мурчик грівся
і на котика дивився:
— Ти ж такий, як я, м'якенький,
і пухнастий, і гладенький...
То чому ж не любиш сала
і не кажеш мені: «Ма-ло!»?

Лідія Новикова

2. Склади сенкан* про котика. За потреби використовуй слова для довідки.

ПЛАН СКЛАДАННЯ СЕНКАНА

Один іменник (*хто?* або *що?*).

Два прикметники (*який?*).

Три дієслова (*що зробив?*).

Речення з чотирьох слів.

Слово, близьке за значенням до іменника.

Слова для довідки: пухнастий, ліг, гладенький, виріс, муркотик, з'явився, муркоче, дивиться, пухнастик, запитує, м'якенький, крадеться.

3. Обміняйтеся зошитами. Чим сподобався вам сенкан однокласника (однокласниці)?

* Сенкан — п'ятирядковий вірш.

СЛОВА, ЯКІ НАЗИВАЮТЬ КІЛЬКІСТЬ ПРЕДМЕТІВ (ЧИСЛІВНИКИ)

327. Розглянь комікс. Прочитай репліки другокласників.

328. Досліди нову групу слів.

Крок 1. Скільки підсніжників зображено на кожному малюнку?

Крок 2. Як ти гадаєш, що означають ці слова?

- а) дію предметів;   б) кількість предметів.

Крок 3. Зроби висновок.

Слова, що означають кількість предметів і відповідають на питання **скільки?**, — це **числівники**.
Числівник — це **частина мови**.

329. 1. Відгадай загадки. Знайди слова, які відповідають на питання скільки?

1. Два скельця, три дужки — на ніс і на вушка. 2. П'ять комірчин, а одні двері. 3. Деревце — не полінце; шість дірочок має, весело співає. *(Народна творчість)*

Слова для довідки: сопілка, окуляри, рукавичка.

2. Спиши дві загадки (на вибір). Підкресли слова, які називають кількість предметів (числівники).

330. Запиши відповіді на запитання одним словом. Правильність написання слів можеш звірити за словником.

Скільки тобі років? Скільки в тебе друзів? Скільки в тебе іграшок? Скільки в тебе вдома книжок? Скільки книжок ти прочитав (прочитала) за останній місяць?

331. 1. Поміркуй, як за допомогою числівників Кирилко зашифрував слова.

Р **1** а **7**'я

пі **2** л **100** лиця

2. Прочитай та запиши утворені слова. Підкресли слова, близькі за значенням.

332. 1. Прочитай лічилку. Згадай, коли та як її промовляють.

Лічилка-безконечка

Один і **два** — росла трава,
три, чотири — покосили,
 п'ять — на сонечку сушили,
 шість — в копичку поскладали,
 сім — корівку годували,
вісім — молочко давала,
 дев'ять — діток напувала,
 десять — привела телятко.
 Починаймо все спочатку!

Один і два — росла трава... *(Леся Вознюк)*

2. Виконай завдання на вибір.
- Випиши виділені числівники в алфавітному порядку.
- Знайди числівники, які відповідають поданим звуковим моделям.

- 333.** 1. Прочитай правила української народної гри. Пограй у вільний час із друзями.

Міст

У грі беруть участь від двадцяти до тридцяти учасників. Усі розміщуються у дві шеренги обличчям одні до одних. Учасники, узявшись за підняті вгору руки, утворюють пари, остання з яких пробігає під «мостом» і стає попереду. За нею йдуть інші, поки всі не пройдуть під «мостом».

2. Випишіть речення, у якому вказано кількість гравців.

- 334.** 1. Прочитай речення.

Чотири плюс вісім дорівнює дванадцять.

Три плюс двадцять п'ять дорівнює двадцять вісім.

Сорок п'ять мінус вісім дорівнює тридцять сім.

Сто мінус сімдесят дорівнює тридцять.

П'ятдесят три плюс сімнадцять дорівнює сімдесят.

2. Запиши (на вибір) два речення. Підкресли числівники.

- 335.** Гра «Дешифрувальник».

Код: Зв, 1б, 2б, 1а, 3а, 3б, 1б, 2в

	а	б	в
1	е	а	ж
2	и	л	р
3	н	д	к

календар

календар

336. 1. Прочитайте прислів'я та вставте пропущені числівники. За потреби користуйтеся словами для довідки.

1. (Скільки?) ... разів відміряй, (скільки?) ... раз відріж.
2. (Скільки?) ... літо краще, як (скільки?) ... зим.
3. (Скільки?) ... голова добре, а (скільки?) ... — краще.

Слова для довідки: одна, один, одне, сім, дві, сто.

2. Запишіть одне прислів'я (на вибір). Підкресліть числівник з іменником.

337. 1. Розглянь малюнки. З яких казок зображені герої?

2. Склади речення за двома малюнками (на вибір). Уживай числівники.

338. 1. Дай відповіді на запитання двома словами.

Скільки м'ячів? Скільки скакалок? Скільки олівців?
Скільки книг?

2. Запиши утворені сполучення слів.

339. Прочитай слово, замінюючи букви, що позначають приголосні звуки, на парні їм приголосні. За потреби користуйся таблицею на с. 40.

340. 1. Прочитай текст. Що ти ще хочеш дізнатися про шпака?

Середня тривалість життя шпака у **природних** умовах становить дванадцять років. За час вигодовування пташенят сім'я цих птахів знищує **шість** кілограмів комах.

Шпаки навіть збирають кліщів та інших паразитів на спинах овець і корів. Вони вміють **відтворювати** багато звуків.

2. До якої частини мови належить кожне з виділених слів? Чому ти так гадаєш?
3. Спиши одне речення (на вибір).
4. Проскануй QR-код та послухай спів шпака.

341. Складіть «загадку» про мультфільм або казку, використовуючи вивчені частини мови.

1. Іменник. Головний герой казки чи мультфільму.
2. Числівник. Скільки героїв у мультфільмі чи казці?
3. Прикметники. Чим особливі герої казки чи мультфільму?
4. Дієслова. Що роблять дійові особи?

Зразок. 1. Рослина. 2. Шість. 3. Працелюбні, дружні. 4. Виростив, гукнув, прибігла.

Відповідь. Ріпка.

342. Виконай завдання на вибір.

- Спиши з хрестоматії для читання два речення. Підкресли слова однієї частини мови.
- Випиши зі словника п'ять числівників.

СЛОВА, ЯКІ СЛУЖАТЬ ДЛЯ ЗВ'ЯЗКУ СЛІВ У РЕЧЕННІ

343. Розглянь комікс. Прочитай репліки другокласників.

344. Досліді нову групу слів.

Крок 1. Прочитай речення. Чи розумієш ти, де білочка?

Білочка ... дереві. Білочка ... деревом. Білочка ... дуплі дерева. Білочка ... деревом.

Крок 2. Як ти гадаєш, за допомогою яких слів ми можемо сказати, де білочка? Запиши ці слова.

Крок 3. Постав до записаних слів питання. Зроби висновок. Проскануй QR-код та переглянь мультфільм про службові слова.

У мові є слова, до яких не можна поставити питання. Це — **службові слова**. Вони слугують для зв'язку слів у реченні.

345. 1. Прочитай казку. Як ти гадаєш, якою була мурашка?

Куди поспішали мурашки

На дереві білочка їла горіх. Крихта горішка впала на землю. А стежечкою поміж травою бігла Мурашка. Раптом чує — падають з дерева крихітки горішка. Скуштувала Мурашка — горішок запашний та смачний. Понесла вона крихту горішка до мурашника, розповіла сусідам.

Зібралися мурашки в дорогу. Під деревом вони зібрали крихти та понесли додому. *(За Василем Сухомлинським)*

2. Спиши два речення (на вибір). Підкресли службові слова.
3. Розкажи про спільну роботу, яку ти виконував (виконувала) разом з однокласниками. Який був результат? Чому?

346. 1. Прочитай народну пісеньку.

Сонце за берізку,   Сонце за ялинку,
а ми за доріжку.   а ми через нивку.

2. Спиши або запиши з пам'яті пісеньку та підкресли службові слова.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Тема «Красно дякуємо за хліб»

347. Відгадай загадку.

Народився із землі,
зарум'янивсь на вогні
і з'явився на столі
до борщу тобі й мені.

348. Прочитай початок казки.

Дуже давно жив собі на світі один Чоловік. Полював, ловив рибу, збирав коріння дикої трави. Та все був голодний. Зажурився Чоловік:

— Охо-хо... Якби-то була така чарівна комора, щоб усіх на світі годувала.

Почуло те Сонце та й каже:

— Така комора є. Тільки до неї дбайливих рук треба. На тобі це золоте зернятко і зроби, як я скажу.

За Галиною Демченко

349. За малюнками та планом придумай кінцівку казки. За потреби використовуй слова для довідки.

1. Що спочатку зробив Чоловік? 2. Як зійшло зерно? 3. Якою стала нива? 4. Що зробив Чоловік із зерном? 5. Які вироби випекли із зерна? 6. Як подякував Чоловік Сонцю?

Слова для довідки: засіяв, зійшло, заколосилася, достигло, зібрав, змолот, випік, подякував.

350. 1. Прочитай прислів'я, приказки та пояснення до них. У якому значенні вжито слово *хліб*?

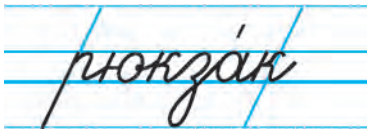

1. Хліб за хліб. (Добром за добро віддячують.) 2. Хліб на хліб сіяти — ні молоти, ні віяти. (Одну і ту ж справу не роби відразу двома способами, бо нічого не вийде.)

2. Спиши два прислів'я (на вибір) про хліб. Підкресли слова однієї частини мови.

351. Вправа «Квест».

рюкзак

наплічник

352. Досліди нову групу слів.

Крок 1. Уважно роздивись, як пишуть службові слова.

а) окремо; б) разом.

На рюкзаку, біля рюкзака, за рюкзаком.

Крок 2. Зроби висновок.

Службові слова пишуть **окремо** від інших слів.

353. 1. Прочитай текст. Упізнай казку.

Поклала баба колобок ... вікно. Він стрибнув ... вікна — ... призьбу, ... призьби — ... землю. Побіг ... дорозі ... лісу.

2. Запиши текст. Підкресли службові слова.

354. 1. Утвори сполучення з різними службовими словами.

1. Покласти (*на, у, під, за*) ... парту. 2. Почепити (*над, за, під, перед*) ... вікно. 3. Сховати (*у, під, за*) ... ящик.

2. Вибери сполучення слів та запиши їх з різними службовими словами.

355. Спиши з книжки, яку читаєш, два речення зі службовими словами. Підкресли службові слова.

356. 1. Склади й запиши сполучення зі службовими словами.

Зразок. Дівчинка і хлопчик.

2. Склади речення з одним утвореним сполученням слів (на вибір) і запиши його. Підкресли службові слова.

357. 1. Прочитай текст.

Мисливець і голуби

На краю села росло дерево. Біля нього мисливець розгорнув сітки. Поруч із деревом пролітали голуби. Вони потрапили в пастку. Птахи дуже злякались, але ватажок зграї придумав план звільнення. Птахи дружно разом (із) сіткою піднялися (в)небо. Потім полетіли (до)мишки. Вона прогризла дірки (в)пастці (і)звільнила всіх птахів.

2. Як ти гадаєш, що допомогло врятуватися птахам?

а) відчай;   б) згуртованість і єдність.

3. Виконай завдання на вибір.

● Запиши, уставивши потрібні за змістом слова.

Потрапили (куди?) ... . Піднялися (куди?) ... . Піднялися (з чим?) ... . Полетіли (куди?) ... . Дірки (у чому?) ... .

● Спиши виділені в тексті речення, розкриваючи дужки.

358. 1. Прочитай, уставляючи потрібні службові слова.

1. Підійшли ... річки, ... ялини, ... будинку. 2. Сховався ... деревом, ... дуплі, ... кущем.

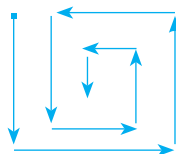
2. Запиши групи слів. Підкресли службові слова.

359. 1. Які службові слова ти прочитав (прочитала)? Запиши їх.

д	е	п	я	л
о	р	і	в	і
н	е	з	у	б
а	д	з	а	д
н	а	д	п	і

2. Які службові слова ти ще знаєш?

360. 1. Позмагайтеся, хто складе довший ланцюжок зі слів-іменників. Остання буква попереднього слова є першою наступного.

Зразок. Барвінок, клен, ніч.

2. Виконайте завдання на вибір.

- Напишіть два слова, що відповідають на питання *хто?* і два слова, що відповідають на питання *що?*
- Складіть і запишіть речення з двома іменниками, поєднайте їх службовими словами.

361. 1. Відгадай загадку.

На зріст маленька   І у лісі в холодку
пташка сіренька.   все кує: «Ку-ку! Ку-ку!»

2. Виконай завдання на вибір.

- Випиши прикметники до слова-відгадки.
- Добери і запиши дієслова до слова-відгадки.

362. 1. Прочитай текст. Які цікаві факти про зозулю ти знаєш?

За літо зозуля відкладає від п'ятнадцяти до двадцяти яєць. Цікаво, що вона може замінити яйце в гнізді прийомних батьків протягом п'яти – десяти секунд.

2. Спиши речення (на вибір). Підкресли числівники.

363. Яку частину мови ти найкраще знаєш? Запиши п'ять слів, які належать до цієї частини мови. За якими ознаками ти це визначив (визначила)?

РЕЧЕННЯ. ДОСЛІДЖЕННЯ І КОНСТРУЮВАННЯ РЕЧЕНЬ

ОСНОВНІ ОЗНАКИ РЕЧЕННЯ

364. Розглянь комікс. Прочитай репліки другокласників.

365. Досліді, що таке речення.

Крок 1. Прочитай групи слів.

Діти читають оповідання про.

Діти читають оповідання про тварин.

Крок 2. Яка група слів виражає закінчену думку?

Крок 3. Яку групу слів можна назвати реченням? Зроби висновок.

Речення виражає закінчену думку.

Речення може складатися з одного або декількох слів. В усному мовленні в кінці кожного речення роблять паузу.

366. 1. Прочитай. Яку групу слів можна назвати реченням?

Чи захоче леопард змінити свої

Чи захоче леопард змінити свої плями?

Анізащо!

Плями потрібні леопардові для маскуванню.

Особливо коли він

Особливо коли він крадеться в густій траві чи лежить на гілці дерева.

2. Скільки ти прочитав (прочитала) речень? Спиши речення так, щоб утворився текст.
3. Підкресли речення, в якому п'ять слів.

367. Прочитай. Випиши речення.

Сьогодні гарна

Сонечко лагідно

Сьогодні гарна погода.

Сонечко лагідно пригріває землю.

З-під снігу виглядають

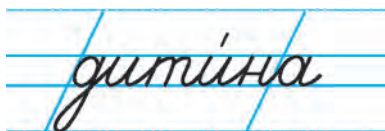
З-під снігу виглядають перші квітки.

368. Розгадай ребус.

дитина

369. Досліді, які ознаки має речення.

Крок 1. Прочитай речення. З якої букви (великої чи малої) воно починається?

1. Казки маленькі, а розуму в них багато. 2. Чудові українські казки! 3. У яких казках дійовою особою є вовчик?

Крок 2. Зверни увагу на те, які розділові знаки стоять у кінці речення.

Крок 3. Зверни увагу, як пишуть слова в реченні (разом чи окремо).

Крок 4. Зроби висновок.

Перше слово в реченні пишуть з **великої літери**. У кінці речення можуть стояти крапка, знак оклику, знак питання. Слова в реченні пишемо окремо.

370. 1. Досліди, скільки речень записано. За допомогою чого ти визначив (визначила) кількість речень? Читай речення, роблячи у кінці кожного паузи.

(К,к)олись малюнки для мультфільмів робили на прозорій плівці. (з,З)верху малювали контур спеціальною тушшю. (П,п)отім зафарбовували малюнок зі зворотного боку за допомогою гуаші чи акрилових фарб.

2. Вибери букву, яку ти писатимеш на початку речення. Спиши.

371. Випиши з улюбленої казки два речення.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Тема «Весна наближається»

372. Відгадай загадку.

І, співаючи пісень,
розгойдавши віти,
між деревами весь день
бешкетує ... . (Тетяна Строкач)

373. 1. Прочитай початок казки.

Вибери потрібний настрій казки.

Весняний вітер

Клен цілу зиму спав. Кризь сон він чув завивання хуртовини і тривожний крик чорного ворона. Холодний вітер гойдав віти, нагинав їх. Та ось одного сонячного ранку відчув Клен, ніби до нього доторкнулось щось тепле і лагідне. Прокинувся Клен. А то до нього прилинув теплий весняний Вітер.

— Годі спати, — зашепотів весняний Вітер. — Прокидайся, весна наближається.

— Де ж вона — весна? — запитав Клен.

2. Як ти гадаєш, про що розповів Кленові теплий весняний Вітер?

- 374.** За допомогою малюнків і запитань допоможи весняному Вітрові розповісти Кленові про прихід весни. За потреби використовуй слова для довідки.

1. Як стало гріти сонечко?
2. Які промінчики воно посилає на землю?
3. Що зробилося зі снігом?
4. Що сталося з кригою?
5. Що зробила вода?
6. Які птахи повертаються з вирію?

Слова для довідки: пригрівати, посилає, промінчики, розтає, струмочки, біжить, зацвіли, проліски, скресла, повертаються, з вирію, граки, шпаки, жайворонки.

- 375.** 1. Прочитай закінчення казки.

Ось про що розповів Кленові теплий весняний Вітер. Клен зітхнув, розправив плечі. Зазеленіли бруньки. Бо йде весна-красуня. *(За Василем Сухомлинським)*

2. Як ти гадаєш, що тобі найбільше вдалося сьогодні на уроці?

- 376.** 1. Прочитай і при нагоді перевір народні прикмети про весну.

Навесні павутиння багато — літо буде спекотним. Коли птахи в'ють гнізда на сонячному боці дерев, буде холодне літо. Якщо зозуля кує на сухому дереві — чекайте морозів. Купаються горобці раною весною — до тепла.

2. Виконай завдання на вибір.
  - Спиши друге речення і речення, у якому вісім слів.
  - Знайди і запиши дві прикмети про весну.

2. Обміняйтеся зошитами. Чи сподобались вам складені речення?

381. Продовж групу слів так, щоб утворилися речення. Запиши.
Навесні у лісі ... .. На полях ... ..

382. Устав потрібну букву й утвори нове слово.

..ерой, ..знака, ..редмет, ..лфавіт, ..алендар.

383. Досліди, які бувають речення за метою висловлювання.

Крок 1. Проскануй QR-код та переглянь відеоролик про український танець.

Крок 2. Прочитай речення.

Гопак — український народний танець.

Крок 3. Яка мета цього речення?

- а) запитати про щось;
- б) розповісти, повідомити про щось.

Речення, у яких про щось розповідається, повідомляється, називають **розповідними**. У кінці розповідного речення ставлять **крапку** або **знак оклику**.

384. Прочитайте речення з різною інтонацією. Як ви розумієте їх? Спишіть речення.

Старанність і труд все перетруть
Не йдеш уперед — ідеш назад
Справжня людина старості не знає

385. 1. Прочитай текст відповідно до розділових знаків у кінці речення.

Пролісок зачекався весни. Виглянув з-під торішнього листа. Побачив над собою небесну голубінь. Яка краса довкола! Весна прийшла!

2. Спиши два речення, у кінці яких стоїть крапка або знак оклику.

ПИТАЛЬНІ РЕЧЕННЯ

386. Гра «Дешифрувальник».

Код: 2а, 2в, 1а, 1в, 1б, 2б.

	а	б	в
1	д	л	а
2	м	ь	е

медаль

387. Досліди, які бувають речення за метою висловлювання.

Крок 1. Прочитай речення.

Який сьогодні день?

Крок 2. Яка мета цього речення?

а) запитати про щось;   б) повідомити про щось.

Крок 3. Зроби висновок.

Речення, у яких про щось запитується, називають **питальними**. У кінці питального речення ставимо **знак питання** (?).

388. 1. Прочитайте слова, якими найчастіше починаються питальні речення. Позмагайтеся, хто складе більше питальних речень.

Коли?

Де?

Як?

Скільки?

Чому?

2. Запишіть два питальні речення.

389. 1. Прочитай вірш. Спиши питальні речення.

Погана звичка

Язичку, язичку,
як тебе корити?

Маєш таку звичку —
довго говорити.

Не балакай, не кричи —
хіба тобі важко?

Ну хоч трішки помовчи —
зварю тобі кашки.

Андрій М'ястківський

2. Знайди в хрестоматії для читання два питальні речення і спиши.

СПОНУКАЛЬНІ РЕЧЕННЯ

390. Прочитай слова. Чи можуть вони спонукати до дії?

порада

заклик

заборона

наказ

запрошення

прохання

застереження

391. Досліди, які бувають речення за метою висловлювання.

Крок 1. Прочитай речення.

Діти, пригадаймо казки. А тепер перегляньмо мультфільм!

Крок 2. Яка мета даних речень?

а) запитати про казку, розповісти про мультфільм;

б) заклікати пригадати казки, запросити до перегляду мультфільму.

Крок 3. Зроби висновок.

Речення, у яких висловлюється заклик, запрошення, прохання, порада, заборона, застереження, наказ, називають **спонукальними**. У кінці спонукального речення ставлять **знак оклику** або **крапку**.

392. 1. Пригадай назви казок за ілюстраціями. Визнач, з якої казки уривки. Прочитай речення відповідно до розділових знаків.

1. Піді спитай, хто там золотим кораблем прилетів!
2. Пригощайся, кумоньку! Сама кашку варила. 3. Тільки мені двері відчиняйте, більше нікого не впускайте.

2. Спиши два речення (на вибір).

- 393.** 1. Прочитай. За змістом розповідних речень побудуй спонукальні.
1. Діти досліджували листочок. 2. Петрик годував курей.
3. Галинка прибрала у кімнаті. 4. Василько розказав правило.

Зразок. Діти, дослідіть листочок.

2. Спиши два речення.

3. Доведіть, що написані групи слів є спонукальними реченнями, за такою схемою:

Я вважаю, що ... .

Тому що ... .

Я можу довести це на прикладі ... .

Отже, ...

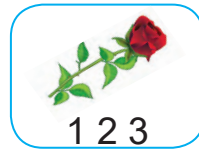

- 394.** Пригадай казку «Колобок». Запиши два спонукальні речення з казки.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Тема «Метро»

- 395.** 1. Вправа «Квест».

2. Проскануй QR-код та переглянь відеоролик про київський метрополітен.

метро́

- 396.** Прочитай. Чи хотів (хотіла) б ти, щоб у твоєму місті (селі) було метро? Чому?

Метро — швидкий, зручний та екологічно чистий вид транспорту. На ньому щодня здійснюють майже половину міських перевезень. Довжина київського метрополітену — майже 70 км. У київському метро є дві станції-«рекордсменки». Найглибша станція — «Арсенальна». Її глибина — 105 м 5 см. Станція «Золоті ворота» — одна з найкрасивіших станцій світу. Для покращення обслуговування

пасажирів встановлено інформаційні монітори. Вони полегшують користування метро пасажиром з порушенням слуху. На нових станціях змонтовані ліфти-підйомники для тих, хто не може самостійно пересуватися сходами.

Пригадай! Розмову двох людей називають **діалогом**. Учасники діалогу обмінюються **репліками**.

397. Уявіть, що ви побували на екскурсії в музеї метро. Складіть усний діалог. За потреби прочитайте текст попередньої вправи.

Зразок.

— Привіт, Кирилку!

— Привіт, Соломійко!

— Тобі сподобалося їздити на ескалаторі*?

— Так, дуже! Пам'ятаєш правила безпечної поведінки

в метро?

— Будьте уважні в метро. У вагоні не притуляйтеся до дверей!

— А ще на ескалаторі потрібно триматися за поручні.

— Атож. Коли ми будемо дотримувати правил, то поїздка принесе нам радість. До зустрічі.

— Бувай.

398. Виконай завдання на вибір.

- Випиши з попередньої вправи два речення, різні за метою висловлювання.
- Знайди в енциклопедії або в інтернеті цікаву інформацію про метро. Запиши два речення.

* *Ескалатор* — рухома доріжка у вигляді похилих сходів для переміщення людей угору та вниз у метро, магазинах.

ТЕКСТ. ДОСЛІДЖЕННЯ І СКЛАДАННЯ ТЕКСТІВ

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОСНОВНИМИ ОЗНАКАМИ ТЕКСТУ

399. Прочитай назви риб, які водяться у водоймах України.

400. Досліди, які особливості властиві тексту.

Крок 1. Прочитай текст. З чого він складається?

- а) з окремих слів;   б) з речень.

Вік риби визначають за лускою. На ній щороку відкладається річне кільце. Його видно на підсушеній лусці. Кількість лусок у риби встановлюється на першому році життя і в майбутньому не змінюється. Змінюється лише розмір луски.

Крок 2. Як розміщені речення в тексті?

- а) у логічній послідовності;
б) у будь-якій послідовності.

Крок 3. Поміркуй, чи можна дібрати до тексту заголовок.

Крок 4. Зроби висновок.

Текст — це зв'язані за змістом речення, розміщені в логічній послідовності. До тексту можна дібрати **заголовок**.

401. 1. На яких уроках найчастіше доводиться працювати з текстом?

2. Як ви гадаєте, чи можна казку назвати текстом? А вірш? Чому?

402. 1. Прочитай речення. Що потрібно зробити, щоб утворився текст?

а) переставити місцями речення;

б) дописати ще речення.

Коли погода поліпшується, він знову оживає, піднімається вгору й енергійно плаває. На негоду **в'юн** опускається на дно водойми й залягає. Стежачи за поведінкою в'юна, можна передбачати погоду.

2. Перестав речення так, щоб утворився текст. Спиши.

3. Скажи одним реченням, про що текст. Добери заголовок.

4. Поясни, чому у виділеному слові стоїть апостроф.

403. 1. Прочитай вірш. Як ти гадаєш, яку пору доби описав поет у вірші?

Чи то зірка з небозводу
синьо сяє у ставку?

Чи світляк упав у воду
при крутому бережку?

Ні! То вплив
сонний короп,
щоб ковтнуть повітря.

І сія собі лускою

в місячному світлі. (Анатолій Костецький)

2. Спиши два речення, які стоять послідовно.

404. За допомогою алфавіту прочитай слово. За потреби повернися на с. 6.

23	1	8	17	18	11	27	12
----	---	---	----	----	----	----	----

405. 1. Прочитай. Перестав речення так, щоб утворився вірш. Запиши його, уставляючи потрібну букву. Чому ти вибрав (вибрала) малу (велику) букву?

Я вже їх прибережу
і нікому не скажу!
Любі діти, поділіться!
Хто з вас має таємниці?

Та бабусі з дідусем,
та (Г,г)алинці з (і,І)васем.
Тільки татові й матусі,
та сестрі своїй (Н,н)астусі.

За Дмитром Щербиною

2. Скажи одним реченням, про що йдеться у вірші. Вибери серед поданих заголовків найбільш вдалий. Поясни свій вибір.

Розмови. Таємниці.
Я нікому не скажу.

3. Доведіть, що записаний вірш — це текст.

406. 1. Проскануй QR-код та переглянь відеоролик.
Чи сподобався тобі захід сонця?
2. Прочитай текст. Що було для тебе новим?

Захід Сонця часто яскравіший, ніж його **схід**, з яскравішими **червоними** і **помаранчевими відтінками**. Це пов'язано з тим, що протягом дня сонце нагріває поверхню **Землі**, зменшується **вологість**, підвищується **швидкість вітру** і пил піднімається в повітря.

3. Скажи одним реченням, про що йдеться в тексті. Добери заголовок. Поясни правила переносу виділених слів.

407. Прочитай текст. Що цікавого ти дізнався (дізналася)? Добери заголовок до тексту. Запиши два речення, послідовно записані у тексті.

Справжні скляні дзеркала почали виготовляти п'ятсот років тому у Венеції. Коштували вони дуже дорого. Цікаво, що маленькі шматочки дзеркал французькі красуні носили як намисто. Заправляли у високі, хитромудрі зачіски, нашивали на святкове вбрання.

За Паолою Утевською

ТИПИ ТЕКСТІВ

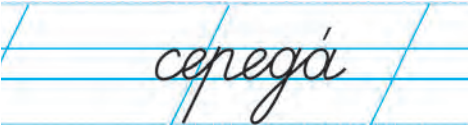

408. Гра «Дешифрувальник».

Код: 2а, 1а, 1б, 1а, 2б, 1в.

	а	б	в
1	е	р	а
2	с	д	и

середа́

409. 1. Прочитай прислів'я. Скажи одним реченням, про який вони день тижня. Як ти вважаєш, чи утворюють ці прислів'я текст? Чому?

Воно як трапиться: коли середа, а коли й п'ятниця.
Скривився, як середа на п'ятницю. Ще то не біда, що без риби середа.

2. Спиши одне прислів'я (на вибір).

410. Досліди, з якою метою написаний текст.

Крок 1. Прочитай текст.

Кішка та папуга

В одному будинку жили кішка й папуга. Вони були добрими друзями. Бувало папуга скаже: «Киць-киць, почухай голівку!» А кицька підніме лапку і так обережно чухає йому голівку. І ніколи не подряпає. (За Борисом Грінченком)

Крок 2. Як ти гадаєш, для чого автор писав текст?

- а) описати кішку та папугу;
- б) розповісти про дружбу кішки та папуги.

Крок 3. Зроби висновок.

Текст, у якому про когось або про щось розповідається, називають **текстом-розповіддю**.

411. Як ви гадаєте, казку можна назвати розповіддю? Чому?

412. 1. Прочитай. Чи можна назвати цей текст розповіддю? Чому?

Після жнив залишилася на полі пшенична зернина. Неподалік пробігала мурашка. Вона зраділа знахідці, узяла на спину важку ношу. Але зернинка попросила комашку, щоб вона залишила її на полі. Вона пообіцяла мурашці рівно через рік подарувати сто пшеничних зернин. Здивувалася комашка, але погодилася. У домовлений час мурашка прийшла на поле. Пшенична зернина дотримала своєї обіцянки. (За Леонардо да Вінчі)

Але зернинка попросила комашку, щоб вона залишила її на полі. Вона пообіцяла мурашці рівно через рік подарувати сто пшеничних зернин. Здивувалася комашка, але погодилася. У домовлений час мурашка прийшла на поле. Пшенична зернина дотримала своєї обіцянки. (За Леонардо да Вінчі)

2. Які слова вживає автор, щоб уникнути повтору слова «мурашка»?
3. Спиши виділені речення.
4. Зроби звукову модель підкресленого слова.

413. 1. Прочитай. Чого вчить цей текст?

Жили собі в одному лісі дві білочки. Одна з них увесь день **працювала**, а друга цілими днями тільки розважалася. Минуло літо. Після дощової осені настала холодна зима. Сидить собі в тепленькому дуплі працююча **білочка**, а лінива — у голоді та холоді. Прийшла друга білочка до першої й попросила порятунку. Працююча білочка **допомогла** лінивій. Соромно стало їй.

Наступного літа лінива білочка теж **трудилася**, про зимові запаси дбала.

2. Скажи одним реченням, про що йдеться в цьому тексті. Чи можна його назвати розповіддю?
3. Виконай завдання на вибір.
  - Спиши друге, п'яте та дев'яте речення.
  - Запиши виділені слова в алфавітному порядку. За потреби переглянь алфавіт на с. 6.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Тема «Написання листа»

414. 1. Відгадай загадку.

Може, звістку друг прислав?
Пошту листоноша клав.
В скриньку пильно подивись.
Може, там чекає ...?

2. Які бувають листи? Як ти гадаєш, які листи з'явилися найдавніше?

415. Прочитай. Для чого, на твою думку, тобі потрібні ці знання? Де ти їх можеш використати?

Усі листи пишуть у певному порядку.

Спочатку ми звертаємося до того, кому пишемо листа. Далі розповідаємо про щось цікаве, що трапилося з нами. Потім запитуємо про те, як у нього (неї) справи, що нового. У кінці прощаємося, зазначаємо, хто писав листа, ставимо дату написання.

Листи повинні бути цікавими, написані охайно, без помилок.

416. Прочитай листа. Як ти гадаєш, чи всіх правил було дотримано під час написання?

Привіт, любе Сонечко!

Я тільки сьогодні вилупилося зі шкаралупки. Усе навколо таке чудове! Зелені дерева, пахучі квіти. Краса! У мене з'явилось багато друзів. Ми разом із ними шукаємо черв'ячків на подвір'ї.

Як у тебе справи? Чи далеко ти мандрувало, що нового побачило?

Чекаю на твій лист.

22 квітня

Жовтеньке курчатко

417. Напишіть листа комусь із рідних або другові (подрузі).

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Хто я?	Для кого я писатиму текст?	Лист	Про що я напишу?

418. 1. Прочитай вірш. Як ти гадаєш, чи потрібно писати листи?

Летять листи
в будинки і квартири.
Спішать з добром,
спішать із миром.

2. Спиши. Підкресли іменники або дієслова.

419. Прочитай без букв б, г, ґ, я.

б б д г я и н ґ о г г з а б б в р я

420. Досліді, з якою метою написаний текст.

Крок 1. Прочитай текст.

За розміром динозаври були набагато більші від сучасного слона. Їхнє тіло вкривала товста шкіра. Вони мали довгу шию і голову, схожу на зміїну. Очі динозавра могли повертатися в різні боки. Довгий хвіст нагадував крокодилячий. По всій довжині тіла був нарід.

Крок 2. Як ти гадаєш, для чого автор написав текст? Зроби висновок.

- а) розповісти про пригоди динозавра;
- б) описати динозавра так, щоб ми його уявили.

Текст, у якому хтось або щось описується, — це **ТЕКСТ-ОПИС**.

421. 1. Прочитайте текст. Доберіть заголовок. Як ви гадаєте, це опис чи розповідь? Чому?

Папуги — один із найдавніших видів птахів. **У них яскраве забарвлен..я. Голова, шия, крила і хвіст помережані ч..рвоним, оранжевим та синім пір'ям.** Папужки мають довгий хвіст. Немов намистинки, темно-сині очі. У птаха міцний вигнутий дз(о,ьо)б. У дикій природі папуги живуть зграями. Вони дуже галасливі.

2. Проскануйте QR-код та перегляньте відеоролик про папугу. Як ви гадаєте, диктор описує папугу чи розповідає про нього?
3. Папузі краще жити на волі чи в клітці? Поясніть свою думку.
4. Спишіть виділені речення, уставляючи пропущені букви.

422. Прочитай та спиши опис сороки.

У сороки пір'я чорного та білого кольорів. У птаха гострий, прямий дзьоб, крила середньої довжини, лапи тонкі й відносно довгі. Сороки розумні, кмітливі птахи, живуть зграями. Сорока вміє відтворювати голоси всіх пернатих.

БУДОВА ТЕКСТУ

423. Вправа «Квест».

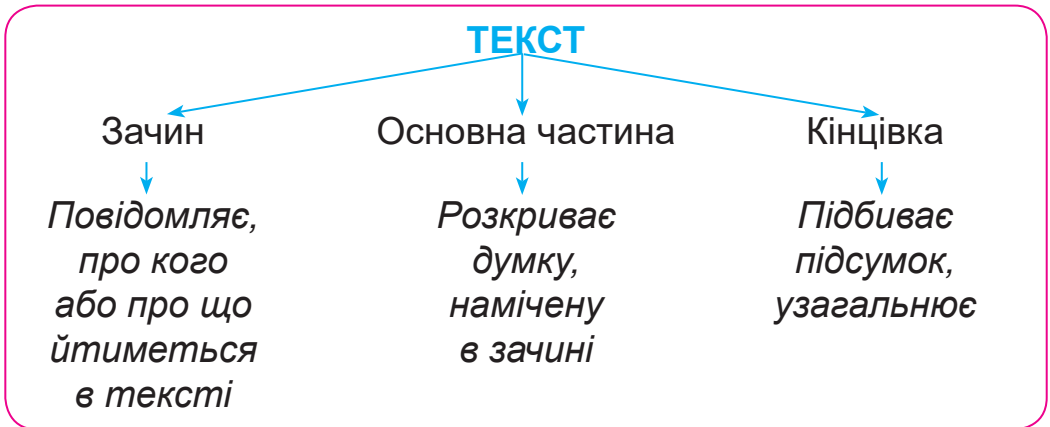
пóмíлка

пóмíлка

424. Розглянь, з яких частин складається текст.

Пам'ятай! Кожну частину тексту пишемо з нового рядка — **абзацу**.

425. 1. Прочитай. Як ти гадаєш, що потрібно зробити, щоб утворився текст?

Коник-музикант

А щасливий Коник сюрчав без упину. Він знайшов свій талант у крильцях. Коник дуже хотів навчитися співати. Брав уроки співу в Солов'я, Зозулі, жаб. Але нічого доброго з цього не вийшло. Засмутився стрибунець, заклопотано потер крильце об крильце. І враз забриніло літнє повітря. Притихли лісові квіти. Навіть Соловейко захоплено слухав!

У густій лісовій траві жив Коник. *(За Іриною Прокопенко)*

2. Проскануй QR-код та послухай музику, створену коником.
3. Зроби завдання на вибір.
  - Прочитай зачин. Що в ньому повідомляється?
  - Прочитай основну частину. Що цікавого ти дізнався (дізналася) про коника?
  - Прочитай кінцівку. Що зрозумів коник?

4. Це текст-розповідь чи текст-опис? Чому ви так гадаєте?
5. Спишіть зачин або кінцівку тексту.
6. Слово *коник*, на вашу думку, має одне чи багато значень? Чому цю комаху назвали коником?

426. 1. Прочитай текст. Добери заголовок.

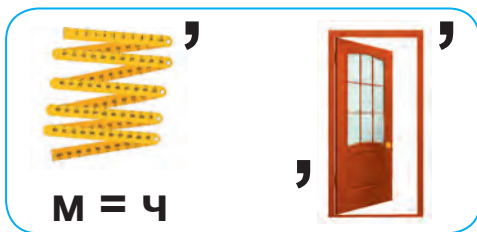
На далекому лузку паслися лошата — цілий табун. Їхні мамусі й татусі возили різні вантажі, допомагали людям. А малюки з ранку до вечора бігали наввипередки, валялися в шовковій, м'якенькій травичці.

Лошата були дуже дружні. (За Юрієм Ярмишем)

2. Спиши основну частину. Підкресли букви, що позначають м'які приголосні звуки.

427. Розгадай ребус.

четвѐр

428. Досліді, як можна удосконалити текст.

Крок 1. Прочитай текст.

Щорічно в третій **четвер** травня українці святкують День **вишиванки**. У **четвер** дорослі та діти вдягають **вишиванки**. Адже **вишиванка** — це символ нашого народу.

Крок 2. Що потрібно зробити, щоб уникнути повторів у тексті?

Крок 3. Заміни виділені слова. За потреби користуйся словами для довідки.

Слова для довідки: цього дня, вишиті сорочки, вони.

Пам'ятай! У тексті потрібно уникати повторів однакових слів.

- 429.** 1. Добери заголовок до тексту попередньої вправи.
 2. Спиши удосконалений текст. Підкресли слова, які допомогли уникнути повторів однакових слів у сусідніх реченнях.
 3. Як ви гадаєте, це текст-розповідь чи текст-опис? Чому?

- 430.** 1. Прочитай українську народну казку. Встав пропущені слова, уникаючи повторів. За потреби користуйся словами для довідки.

Бджола рятує гусці життя

Одного разу паслася гуска на березі ріки. ... побачила бджолу. ... пила із квітки мед. Тоді захотіла ... дзьобом роздаввити ... . Побачила це ... . Вона стала проситися, обіцяла колись стати у пригоді. Пішла ... , скубе траву, аж дивиться, — біжить лис. Злякалася ... . Але ... підлетіла до лиса, вжалила в самий ніс. Та й полетіла. А лис як скочить у луги, то й слід за ним пропав. Так бджола урятувала гусці життя.

Слова для довідки: гуска, бджола, вона, птаха, комаха.

2. Як ти гадаєш, чого навчає нас казка?
 3. Визнач частини тексту (зачин, основну частину, кінцівку).

- 431.** Із попередньої вправи спиши друге та третє речення, уставляючи пропущені слова.

- 432.** Прочитай слова.

на добро – о + а + ніченька – енька =

на добраніч

на добраніч

433. 1. Прочитай. Перестав абзаци так, щоб утворився текст.

У своєму крихітному ліжечку лежала мишка. Вона мріяла про щось приємне. Небо щомиті темнішало. Зірки все яскравіше мерехтіли, перемигуючись між собою.

Настала ніч. На небі спалахували зірочки. Золотий місяць виблискував на синьому небі. Він то ховався, то виглядав із-за темних хмар.

Солодко спала маленька мишка й усміхалася уві сні.

За Ольгою Зубер

2. Вибери заголовок до тексту.

- а) Доброго ранку, мишко!
- б) На добраніч, мишко!

3. Спиши по одному реченню в такому порядку: зачин, основна частина, кінцівка.

434. 1. Як ти гадаєш, який сон наснився мишці? Опиши сон мишки за поданим початком.

Одного разу мишці наснився дивний сон...

2. Як ви гадаєте, це текст-розповідь чи текст-опис? Чому?

435. Перевір себе.

1. Текст — це:

- а) кілька речень на одну тему;
- б) зв'язані за змістом речення.

2. До тексту:

- а) можна дібрати заголовок;
- б) не можна дібрати заголовок.

3. Текст складається із:

- а) зачину, розповіді, кінцівки;
- б) зачину, основної частини, кінцівки.

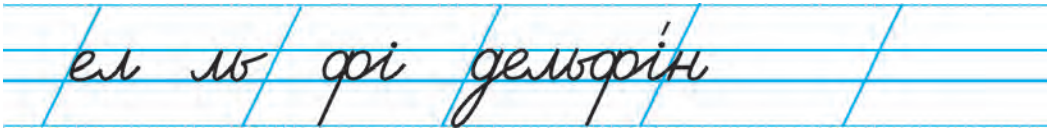

Урок розвитку зв'язного мовлення. Тема «Розумна тварина»

436. 1. Прочитай і відгадай загадку.

В морі плаває, пірнає,
із води людей спасає.
Виринає із глибин
щирий помічник — ... . (Ганна Осадко)

2. Що ти знаєш про дельфінів? Проскануй QR-код та переглянь відеоролик про дельфінів.
3. Що було для тебе новим? Що ти ще хочеш дізнатися про дельфінів?

437. 1. Прочитай текст. Чи бачив (бачила) ти дельфіна?

Дельфіни живуть у морях та океанах. Вони надзвичайно розумні, сильні, рухливі. М'яка шкіра, міцне й мускулисте тіло з розвиненими плавниками допомагають тваринам швидко плавати. На симпатичній мордочці блищать, мов намистинки, крихітні очі. Дельфіни живуть зграями. Вони можуть співати, розмовляти, слухати.

Дельфіни щиро радіють зустрічі з людиною, вітаються, вистрибуючи з води.

2. Дай відповіді на запитання.
  1. Де живуть дельфіни?
  2. Які дельфіни?
  3. Завдяки чому дельфіни швидко плавають?
  4. Які очі в дельфіна?
  5. Як живуть дельфіни?
  6. Що можуть робити дельфіни?
  7. Як дельфіни ставляться до людей?

ПОВТОРЕННЯ

438. 1. Відгадай слово за підказками.

Перша буква цього слова стоїть перед літерою «ел». Друга буква знаходиться між «ем» та «о». Третя за порядком в алфавіті — одинадцята. Четверта випереджує літеру «г». П'ята буква стоїть між буквами «зе» та «і».

2. Устав слово у прислів'я. Запиши.

З ручаїв — ріки, з ... — знання.

3. Як ти розумієш прислів'я?

439. 1. Добери до поданих слів протилежні за значенням. Визнач, які це частини мови.

початок —	ніч —
гіркий —	йти —
плáкати —	лінивий —

Слова для довідки: солодкий, сміятися, день, стояти, працьовитий, кінець.

2. Склади та запиши речення із парою слів.

440. 1. Прочитай народні прислів'я та прикмети. Як ти їх розумієш?

Кидай сани, бери віз та й поїдем по рогіз. Весна багата водою. Весна ледачого не любить. Навесні — сій, восени — збереш.

2. Виконай завдання на вибір.

● Із розповідних речень утвори питальні.

Зразок. Весна багата водою. Чим багата весна?

● Зі спонукальних речень утвори розповідні.

Зразок. Кидай сани, бери віз та й поїдем по рогіз.
Пора кидати сани, брати воза та їхати по рогіз.

441. 1. Доповни рядки слів.

- Іменники: літо, дерево, ... , ... , ...
- Прикметники: веселе, радісний, ... , ... , ...
- Дієслова: бігала, грається, ... , ... , ...
- Числівники: один, п'ять, ... , ... , ...
- Службові слова: у, на, ... , ... , ...

2. Запиши два доповнені рядки слів.

442. 1. Прочитай. Як ти гадаєш, що потрібно зробити, щоб вийшов текст?

Будь ласка

Ведучий дає різноманітні команди. Діти виконують їх лише тоді, коли до них додається прохання «будь ласка». Без цих слів команда недійсна, і виконувати її не потрібно. Хто ж помилиться, той виходить на крок уперед. Після помилки учасник не втрачає права продовжувати гру.

Перемагає той, хто жодного разу не припустився помилки.

Учасники гри стають у шеренгу.

2. Спиши зачин або кінцівку.

443. 1. Прочитай текст. До чого закликає автор?

Уявіть квітучий сад нашої рідної української мови. Розпускаються ніжні зелені листочки — правильно вимовлені слова.

Але що це? Он на одному листочку з'явилася гусінь. Вона його знищує! Гарне українське слово перетворилося на суржик — спотворене слово. Щоб листочки були здоровими, необхідно знищити гусінь. **Щоб мова розквітала, потрібно правильно вимовляти слова.**

2. Підкресли букви, які позначають голосні звуки.

3. Спиши виділене речення.

До нових зустрічей у третьому класі!

Список використаних джерел

<http://web.archive.org/web/20190306132836/http://posnayko.com.ua/reader/knizhnaya-polka/stihotvoreniya-ob-ukraine/bud-pryrodni-drugom-122.html>; <https://web.archive.org/web/20190306133800/http://lilife.club/br/?b=245732>; <https://web.archive.org/web/20190306133727/http://artword.com.ua/384-urok-chitko-vymovliaite-zvuky-vysloviuite-cikavi-dumky-z-menziatiuk-garbuzytshe-i-prosianyuk-smishynky-vid-natalynky.html>; https://web.archive.org/web/20190306134139/http://abetka.ukrlife.org/virshi_dytnstva29.html; <https://web.archive.org/web/20190306134638/http://ukrtvory.in.ua/di-ididoshhiku-v-chuxlib-golubij-doshhik-g-bojko-doshhik-doshhik/>; https://web.archive.org/web/20190306134759/http://abetka.ukrlife.org/zagadky_vozn5.htm; <https://web.archive.org/web/20190306134907/http://ukrtvory.pp.ua/stodzvonn-dzherela/>; <https://web.archive.org/web/20190306135045/http://abetka.ukrlife.org/skoromov.html>; <https://web.archive.org/web/20190306135232/http://doshkolenok.kiev.ua/skorogovorki/208-skoromovku-ukr-movoy.html>; <https://web.archive.org/web/20190306135941/https://lyubov2188.ce-ya.com/files/2016/02/u-kvitkovu-korolivsti.pdf>; <https://web.archive.org/web/20190306140131/http://neimovirne.ru/virshi-pro-slona/>; <https://web.archive.org/web/20190306140234/http://zagadki.org.ua/ua/riddles/kids/p3/>; <https://web.archive.org/web/20190306140416/https://zagadki.in.ua/zolote-reshto-a-v-nomu-chomix-xatinok-povno/>; <https://web.archive.org/web/20190306140513/https://zagadki.in.ua/xt-xovaye-pid-kushhil/>; <https://web.archive.org/web/20190306140707/https://mala.storinka.org/наталія-карпенко-о-сінні-прикмети-у-віршах.html>; <https://web.archive.org/web/20190306140807/http://doshkolenok.kiev.ua/zagadki/478-zagadky-pro-shkolu.html>; <https://web.archive.org/web/20190306142408/http://korusno-znatu.in.ua/insh/zagadki/zagadky-pro-sontse-na-ukrayinskij-movii/>; https://web.archive.org/web/20190306141145/https://onlyart.org.ua/children/virshi_dlya_ditey/myastkivskiy-andrij-zhyve-dzerkalitse/; <https://web.archive.org/web/20190306141252/http://zagadki.ru/ua/zagadka/ne-kin-ne-vil.htm>; https://web.archive.org/web/20190306141522/http://zernyatko.blogspot.com/2011/02/blog-post_3846.html; <https://web.archive.org/save/http://metodportal.com/node/22481>; <https://web.archive.org/web/20190306142227/https://ukrlit.net/lib/bojko/dpdp.html>; https://web.archive.org/web/20190306142408/http://krasokina.com/content/ypokoi_Anoctpob.html; <https://web.archive.org/web/20190306142519/http://www.eco-live.com.ua/content/blogs/cikavi-fakti-pro-tvarin-zaec/>; <https://web.archive.org/web/20190306142947/https://inadobranich.com/himich-georgij-chomu-nebo-zorjane-zbirka-onlyart/>; <https://web.archive.org/web/20190306143322/http://krasokina.com/virshi/Фізкультхвилинка%20зі%20словами-синонімами.html>; <https://web.archive.org/web/20190306144305/http://zagadki.ru/ua/zagadka/dovha-shyya-yak-drabynka.html>; <https://web.archive.org/save/http://www.maxima-library.org/avtory/avtoryb/370037?format=read>; https://web.archive.org/web/20190306145635/http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/Starodruk/GrinchLibr/Grinch_Rozum_tviri_1994.pdf; <https://web.archive.org/web/20190306145829/https://mala.storinka.org/virshi-pro-zimu.html>; <https://web.archive.org/web/20190306150110/http://bibliokid.if.ua/chytay/virshi-ta-opovidannya-pro-zymu/opovidannya-pro-zymu/187-zaytsi.html>; <https://web.archive.org/web/20190306150300/http://bibliokid.if.ua/chytay/virshi-ta-opovidannya-pro-zymu/opovidannya-pro-zymu/190-perepolokh.html>; https://web.archive.org/web/20190306150552/http://sonyashnik.com/verses/87/12_0.html; <https://web.archive.org/web/20190306150651/http://zagadki.ru/ua/zagadka/mlitku-vidpochyvyat.htm>; <https://web.archive.org/web/20190306150739/http://zagadki1.ru/ua/zagadka/khto-iz-vody-vykhodyt-sukhym.htm>; <https://web.archive.org/web/20190306150836/http://zagadki1.ru/ua/zagadka/sydyt-u-kutchoku-i-tche-sorochnku.htm>; <https://web.archive.org/web/20190306150939/http://zagadki1.ru/ua/zagadka/nache-pukh-niby-piryinky.htm>; <https://web.archive.org/web/20190306151042/http://zagadki1.ru/ua/zagadka/khto-rodytsya-z-borodoyu.htm>; <https://web.archive.org/web/20190306151255/http://abetka.ukrlife.org/mof-faa.html>; <https://web.archive.org/web/20190306151644/http://zagadki1.ru/ua/zagadka/i-vden-i-vnoch.html>; <https://web.archive.org/web/20190306151914/https://mala.storinka.org/грицько-бойко-загадки-для-дітей.html>; <https://web.archive.org/web/20190306152030/http://zagadki1.ru/ua/zagadka/duzhe-tovsti-nohy-mayu-edve-yikh-perestavyayu.htm>; <https://web.archive.org/web/20190306152212/https://znaniya.com/task/4067235>; https://web.archive.org/web/20190307074459/http://krajbiz.ua/blog/tamara_kolomic_virshi/2012-11-13-95; <https://web.archive.org/web/20190307074643/http://posnayko.com.ua/reader/knizhnaya-polka/stihotvoreniya-ob-ukraine/kozatski-mistechka-406.html>; <https://web.archive.org/web/20190307074809/http://kotygoroshko.com.ua/dir/12>; <https://web.archive.org/web/20190307074947/http://kotygoroshko.com.ua/dir/12-0-563>; https://web.archive.org/web/20190307075217/http://vojzagadka.blogspot.com/p/blog-page_7.html; <https://web.archive.org/web/20190307075315/http://www.planeta.co.ua/ua/puzzle.php>; https://web.archive.org/web/20190307075429/http://edufuture.biz/index.php?title=Прикметник_Голосні_у_відмінкових_закінченнях_прикметника; <https://web.archive.org/web/20190307075618/http://zagadki1.ru/ua/zagadka/derevyanyy-ta-dovenhenky.htm>; <https://web.archive.org/web/20190307075745/https://zagadki.in.ua/ximemij-malenkij/>; <https://web.archive.org/web/20190307075942/http://metaaboutfish.blogspot.com/>; <https://web.archive.org/web/20190307080352/https://znaniya.com/task/27291154>; https://web.archive.org/web/20190307081442/https://xn--80aauk.xn--j1a1mh/yizhakova_knizhka2.html; <https://web.archive.org/web/20190307081630/http://zagadki1.ru/ua/zagadka/khto-vlitku-hulyaye-a-vzymku-spochyvae.htm>; <https://web.archive.org/web/20190307081910/https://vseosvita.ua/library/ptasina-viktorina-46547.html>; <https://web.archive.org/web/20190307082154/https://mala.storinka.org/лариса-новацька-дитячі-загадки-про-пори-поку.html>; <https://web.archive.org/web/20190307082326/http://doshkolenok.kiev.ua/zagadki/488-zagadky-kazky.html>; <https://web.archive.org/web/20190307082434/https://kazky.org.ua/zbirky/franko-zvirilysyyczka-i-zhura-velj/>; <https://web.archive.org/web/20190307082625/http://megaznaika.com.ua/kazka/yak-hloptsi-med-pojily-vasyi-suhomlynkyj/>; <https://web.archive.org/web/20190307082756/https://mama-tato.com.ua/article/a-993.html>; <https://web.archive.org/web/20190307083033/http://zagadki1.ru/ua/zagadka/kozhushok-pyat-rizhiv-maye.htm>; <https://web.archive.org/web/20190307083141/http://zagadki1.ru/ua/zagadka/ye-derevtse-ne-polintse.htm>; <https://web.archive.org/web/20190307083247/https://molomo.com.ua/myth/starling.html>; https://web.archive.org/web/20190307083357/https://xn--80aauk.xn--j1amh/kudi_pospishali_murashki.html; <https://web.archive.org/web/20190307084710/http://zagadki.org.ua/ua/riddles/kids/p3/>; <https://web.archive.org/web/20190307085106/https://mala.storinka.org/ларина-демченко-красно-дьякум-за-хліб-оповідання.html>; <https://web.archive.org/web/20190307085356/https://mala.storinka.org/нприсніє%27я-та-приказки-про-хліб-зі-збірок-володимира.html>; <https://web.archive.org/web/20190307085445/https://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinski-narodni-kazky/kolobok/>; <https://web.archive.org/web/20190307090529/https://vseosvita.ua/library/ptasina-viktorina-46547.html>; <https://web.archive.org/web/20190307090639/https://molomo.com.ua/myth/cuckoo.html>; <https://web.archive.org/web/20190307090743/https://vseosvita.ua/library/tema-kazka-malenka-a-rozumu-u-nij-bagato-81167.html>; <https://web.archive.org/web/20190307090921/http://abetka.ukrlife.org/sukhoml11.html>; <https://web.archive.org/web/20190307091123/http://doshkolenok.kiev.ua/poslovicy-i-pogovorki/999-pryrodni-synoptkyky.html>; <https://web.archive.org/web/20190307091211/http://igormelika.com.ua/moi-karpati/zhitlya-butlya-narodni-prikmeti-pro-pogodu/>; <https://web.archive.org/web/20190307091307/https://pustunchik.ua/ua/holidays/spring-meeting/primety-pro-vesnu/>; https://web.archive.org/web/20190307091500/http://sonyashnik.com/verses/9/12_0.html; https://web.archive.org/web/20190307091623/http://alforchildren.com.ua/proverb_labour1.htm; <https://web.archive.org/web/20190307091730/https://vseosvita.ua/library/ukrainska-mova-zrazki-igrovih-vprav-na-zvivanja-antonimiv-u-movlennii-72848.html>; <https://web.archive.org/web/20190319092645/https://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinski-narodni-kazky/cap-ta-baran/>; <https://web.archive.org/web/20190319092757/https://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinski-narodni-kazky/telesky/>; <https://web.archive.org/web/20190319092843/https://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinski-narodni-kazky/lysyyczka-sestryyczka-i-vovk-panibrat/>; <https://web.archive.org/web/20190319093016/http://www.metro.kiev.ua/node/90>; <https://web.archive.org/web/20190319093033/http://www.planeta.co.ua/ua/tales/kostetskiy6.pdf>; <https://web.archive.org/web/20190319094114/http://chi.kiev.ua/publ/Publication/Show/622>; https://web.archive.org/web/20190319094313/http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/Starodruk/GrinchLibr/Grinch_Rozum_tviri_1994.pdf; <https://web.archive.org/web/20190319094501/https://mala.storinka.org/леонардо-да-вінчі-мурашка-і-пшениця-на-зернина-авторська-притча.html>; <https://web.archive.org/web/20190319094720/http://8next.com/readlist/4191-1055.html>; <https://web.archive.org/web/20190319100444/https://xn-----7sbnbasaxoeehuadkjsh3b6fz4f.xn--j1amh/>; <https://web.archive.org/web/20190319100616/http://litkeve.ostriiv.com.ua/publication/code-57B170315F497list-15DF087F27>; https://web.archive.org/web/20190319100904/http://chytanka.com.ua/ebooks/index.php?action=url/view_url_id=1888; https://web.archive.org/web/20190319100953/https://xn--80aauk.xn--j1amh/chvaniv_losha.html; <https://web.archive.org/web/20190319101117/https://knigogid.ru/books/200130-koli-zvr-rozmvilyai-ukransk-narodn-kazki-pro-tvarin/foread>; <https://web.archive.org/web/20190319101319/https://mala.storinka.org/на-добранич-мишко-казка-олги-зубер.html>

ЗМІСТ

Звуки і букви. Склад. Наголос. Звуко-буквений склад слів	3
Звуки і букви.....	3
Алфавіт. Користування алфавітом у роботі зі словниками	5
Голосні та приголосні звуки	9
Склад. Поділ слів на склади	13
Перенос слів із рядка в рядок	14
Наголос	19
Позначення приголосних звуків буквами	24
Тверді та м'які приголосні звуки. Позначення м'якості приголосних буквами.....	30
Буквосполучення <i>ьо, їо</i>	32
Подовжені м'які приголосні звуки	35
Дзвінки та глухі приголосні звуки.....	40
Апостроф	44
Слово. Значення слова	48
Спостереження за значенням слова.....	48
Тематичні групи слів.....	51
Слова, близькі за значенням	54
Слова, протилежні за значенням	55
Багатозначні слова	57
Пряме й переносне значення слова	59
Частини мови	62
Поняття про частини мови.....	62
Слова, які називають предмети (іменники)	64
Велика буква в іменах, по батькові, прізвищах	71
Слова, які називають ознаки предметів (прикметники)	75
Слова, які називають дії предметів (дієслова)	83
Слова, які називають кількість предметів (числівники)	91
Слова, які служать для зв'язку слів у реченні	96
Речення. Дослідження і конструювання речень	102
Основні ознаки речення	102
Розповідні речення	106
Питальні речення	108
Спонукальні речення.....	109
Текст. Дослідження і складання текстів	112
Спостереження за основними ознаками тексту	112
Типи текстів	115
Будова тексту.....	119
Повторення	125
Список використаних джерел	127
Уроки розвитку зв'язного мовлення	12, 22, 31, 38, 46, 58, 68, 78, 84, 90, 97, 104, 110, 117, 124

Навчальне видання

Кравцова Надія Михайлівна, **Романова** Валентина Михайлівна, **Савчук** Алла Степанівна

УКРАЇНЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти
У двох частинах

Частина 1

Редактор *Тетяна Дунаєвська*
Літературне редагування *Любові Левчук, Людмили Олійник*
Художнє оформлення *Юлії Литвин, Людмили Соколик, Віталія Дзюбака*
Дизайн обкладинки *Олени Демчак*
Випусковий редактор *Тетяна Дунаєвська*

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за державні кошти. Продаж заборонено

Формат 70x100/16. 10,37 ум. др. арк., 9,40 обл.-вид. арк. Тираж 26 600. Замовлення № 0219063.

Видавець Редакція газети «Підручники і посібники».

46000, м. Тернопіль, вул. Поліська, 6а. Тел.: (0352) 43-15-15; 43-10-21.

Збут: pip.ternopil@ukr.net Редакція: editoria@i.ua

www.pp-books.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 4678 від 21.01.2014 р.

Книга-поштою: а/с 376, Тернопіль, 46011.

Тел.: (096) 948-09-27; 097-50-35-376

pip.bookpost@gmail.com

Віддруковано у Державному видавництві «Преса України»

03047, м. Київ, просп. Перемоги, 50

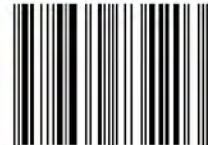
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 310 від 11.01.2001 р.

ISBN 978-966-07-3420-3

9 789660 734203